

LONDON, 29. APRILA 1975

LETO XXVIII. ŠTEV. 428.

KDO SE VOLKA ŠE BOJI

"Kdo se volka še boji," so peli prašički v Disneyevi risanki. Toda hudobni volk je čakal za grmom in jih je skoraj vse pojedel. Tito je na seji centralnega komiteja konec februarja dejal, da je prepričan, da Sovjetski zvezi še na misel ne pride, da bi napadla Jugoslavijo "in tega se nam tudi ni treba bati". Toda minil je komaj en mesec in tudi ta prašiček že drugače cvili. Prve dni aprila se je v Skoplju pritoževal nad neimenovanimi bivšimi zavezniki, ki ne upoštevajo narodno-osvobodilne borbe in podcenjujejo boje jugoslovanskih ljudstev za lastno osvoboditev. Jugoslovanski časopisni komentariji so jasno povedali, da gre za Sovjete, kajti dva maršala, Jakubovski in Grečko, eden poveljnik Varšavskega pakta in drugi sovjetski obrambni minister, sta v člankih pisala, da je Rdeča armada osvobodila vso Vzhodno Evropo, vključno Jugoslavijo.

Pri tem seveda ne gre le za slavo ali zgodovinsko resnico. Zgodovinske izjave aktivnih sovjetskih maršalov kot tudi drugih vodilnih sovjetskih politikov kažejo, kakšni naklepi se jim pletejo v glavah glede bodočnosti. S takimi izjavami pripravljajo pot za bodoča dejanja in vnaprej iščejo opravičilo. Če je Rdeča armada osvobodila Jugoslavijo tako kot vso Vzhodno Evropo, potem nima Jugoslavija nobenega opravičila za samostojno politiko. Tako kot ostale vzhodnoevropske države se mora za svobodo zahvaliti Sovjetski zvezi in poleg hvaležnosti dolguje Sovjetski zvezi tudi pokorščino. Če bi se torej kdaj preveč spozabila in se prehudo zamerila ZSSR, bi imela ta enako pravico, da jo s silo užene v kozji rog, kot jo je imela na Češkoslovaškem. To pa so nevarne misli in tudi prašički v Jugoslaviji se tega zavedajo. Zato so tako ogorčeni zaradi izjav sovjetskih maršalov.

Ob vsem ustenju jih le spreletava srh ob misli, kaj bo, če se rdeči volk ne ukroti. Posebno neprijetne misli jih spreletavajo zdaj, ko se kruši in ruši protikomunistična politika na drugem koncu sveta, v Indokini. Kljub sveti jezi nad reakcionarnimi imperialističnimi silami v svetu in plemenitem navdušenju ob zmagi narodnoosvobodilnih sil tlačanih ljudstev jih le muči grenka misel, da so ZDA pustile dolgoletnega zaveznika na cedilu in da se bodo verjetno še manj zmenile za državo, kot je Jugoslavija, ki nikdar ni bila njihov zaveznik. Prepričevanje, da je bila ameriška politika v Indokini zavožena od vsega začetka in da zmaga komunistov kaže na moč ljudstva, ki jo tudi velika sila ne more ukrotiti, je le slaba tolažba. Posebno tisto o moči ljudstva na žalost ne drži, čeprav

je uradno jugoslovansko tolmačenje. Ni dvoma, da je za zmago v takih primerih potrebna gonilna sila ideologije, kakršnakoli že je, in nezadovoljstvo ljudstva s pokvarjenim režimom na oblasti. To dvojje pa še zdavnaj ni dovolj. Potrebna je tudi krepka moč od zunaj v orožju, opremi, zatočiščih in celo vojski. Južni komunisti brez severnih ne bi nič opravili, in severni ne bi nič dosegli brez sovjetske in kitajske pomoči.

Tisti, ki tega ne verjamejo, naj se spomnijo, kako je bilo konec grških komunističnih partizanov, ko jim je Jugoslavija leta 1948 odrekla pomoč. Takrat je šlo po vodi narodnoosvobodilno gibanje po osebni zaslugi maršala Tita. Podobno se dogaja s Kurdi, ker jim je iranski šah odrezal pomoč. Mimogrede pripomnimo, čudno je za načelno politiko SFRJ, da se prav za kurdsko narodnoosvobodilno gibanje ni zavzela, čeprav se Kurdi bore za svobodo in čeprav je Barzani napreden, saj je bil nekaj časa v Moskvi. S tem je pokazala, da kaj hitro skomprotitira najbolj zvaneča načela iz golega oportunizma, ker se noče zameriti Arabcem.

Vsa vseljudska obramba v Jugoslaviji ne bo nič zalegla, če ne bo velike sile, ki bi vsaj na tihem podpirala jugoslovanski odpor. Na to so se pripravljali celo na jesenskih manevrih, ko so izdajali parole, da je z njimi "ves miroljubni svet". Celo prašički vedo, da grozi nevarnost samo z Vzhoda. Zato bi pametno storili, če bi vsaj sramežljivo omenili predsedniku Fordu, ko bo obiskal Jugoslavijo, da bi se radi zanašali na ameriško pomoč. Z njim bo pridrvela gruča nevednih, a zvedavih ameriških novinarjev. Tudi tem bi se dalo namigniti, da bi bilo ameriško umikanje iz Evrope usodno. Še zmeraj je bolje, vsaj poskusiti nekaj storiti, kot pa prepevati o junaštvu in se nato znajti v volkovem trebuhu. Življenski standard bo tam nižji in tudi v Nemčijo se ne bo dalo več hoditi, če ne omenimo nič drugega.

6100 GLASOV NISO MAČKINE SOLZE

Gotovo je bilo za koroške Slovence tvegano nastopiti s samostojno volilno listo na letošnjih marčnih volitvah, o čemer smo poročali v minuli številki. Ne zato, ker da ne bi imeli lastne politične organizacije ali političnega programa, ampak ker je toliko dejavnikov cela desetletja delovalo proti slovenski narodnostni manjšini in ker so filonacistične organizacije prav zadnja leta potencirale svoje napade na to manjšino, avstrijske oblasti pa so se vneto trudile, da bi Slovence postopoma izničile. Morali bi imeti visoko disciplinirano manjšino, ki bi stala v volilnem boju kot en mož, da bi bilo mogoče računati na dosego poslanskega mesta. Žal se je že ob samem

pričetku Zveza slovenskih organizacij izjavila proti skupni enotni listi, slovenski Kladivarji pa, ki so ob svojem nastanku mnogo obetali in katerim je treba priznati zaslugo, da so vnesli v ne preveč borbeno manjšino potrebne- ga borbenega duha, so se odrekli prvenstvenim narodnim interesom in se ob strani avstrijskih komunistov klaverno borili proti kapitalizmu... kot da ima njihova protikapitalistična borba res kaj več izgledov na zmago kot pa - po njihovem mnenju - narodnostna borba slovenske manjšine. Kar so zaslužili, so zdaj prejeli.

V takšnih prilikah je bilo torej nemogoče pričakovati, da bi Slovenci prodrli s svojim lastnim poslancem. Zato bi morali poleg 6130 glasov v danih prilikah dobiti še dodatnih 1700 glasov. Optimisti so računali na avstrijske glasove; tu so se uračunali, ker se je pokazalo, da bo Nemec raje volil nemškega totalitarca kot pa slovenskega demokrata. Da so na raznih voliščih tudi Slovenci - poleg Kladivarjev, ki svojih srčnih simpatij za nemške komuniste niso skrivali - volili nemške kadidate namesto slovenskega, kaže nazorno primer tiste slovenske občine, ki je dala KELu samo 38% slovenskih glasov, čeprav se je v letu 1971 pri ljudskem štetju izjavila 70% slovensko. V takšnih primerih bi kazalo analizirati vsak posamezen krajevni primer in ugotoviti, v koliko je odločil v slovensko škodo nemški gospodarski pritisk, mlačnost Zwitterjeve Zveze ali pa kaj drugega. Takšno podrobno, iskreno in neodvisno analizo je treba imeti pred prihodnjimi volitvami.

Krivično bi bilo pavšalno obtoževati slovenske demokrate, za volilni neuspeh. Z volitvenimi pripravami so začeli zelo, zelo zgodaj; modro so se odločili za kandidata dr. Apovnika, v koroških prilikah edinstveno osebnost, ki je mogla pritegniti kar največ slovenskih glasov. Volilni program so pametno razširili z narodnostnega na gospodarsko in socialistično področje. Sodimo, da so objektivne prilike delovale proti slovenskim demokratom, in da zato ni moglo že ob prvem samostojnem deželnem nastopu priti do zaželene volilne zmage. Niti najmanj ne dvomimo, da je bila odločitev za samostojen nastop prelomnica, ko se je dotlej pohlevna manjšina začela otresati svojega kompleksa, se pričela ne samo narodnostno ampak že tudi politično osveščati in odgovorno jemati usodo v svoje roke.

Kljub avstrijskim uradnim mahinacijam in filonacizmu mora slovenska manjšina po začrtani poti naprej. Poti nazaj ni; borbo je treba nadaljevati. In slovenska manjšina ima mnogo več izgledov zdaj, kot jih je imela recimo pred dvajsetimi leti, kajti novi narodno zavedni, v slovenski gimnaziji šolani rodovi že odrasčajo in postopoma prevzemajo vodstvo manjšine v svoje roke, od vodnikov, ki so doslej zvesto stali na mrtvi straži slovenstva.

Kar zadeva izpolnitev avstrijske državne pogodbe, so se slovenski predstavniki spet pričeli pogovarjati z avstrijsko vlado. Rekli bi, da postaja stališče jugoslovanske vlade zdaj vedno bolj kritično, kajti vse njene, številne izjave, sprejemi koroških slovenskih predstavnikov

v Ljubljani in Beogradu ne morejo trajati v nedogled, potem ko se je Jugoslavija uradno zavzela za polno izpolnitev avstrijske državne pogodbe. To tudi ne more nadomestiti akcije na mednarodnem poprišču, do katere mora priti, če naj še kdo verjame jugoslovanskim oblastnikom in kar edino pred svetovnim javnim mnenjem lahko prisili avstrijske šoviniste na spremembo njihove manjšinske politike. Presenetljivo je, koliko je oblastem tako na Dunaju kot v Ljubljani in Beogradu do tega, da svetovna javnost o njih lepo misli; - kompleks posebne vrste. Na to morajo slovenski demokrati na Koroškem osredotočiti svoje napore.

ZA KAJ VENDAR GRE?

Na naslednji strani objavljamo kritičen članek spričo našega stališča do dogodkov na Goriškem. Za marsikoga utegne biti presenetljivo, v kolikšni meri se strinjamo s kritikom:

Od vsega početka smo odobraval, da je Slovenska katoliška skupnost v političnem delovanju opustila naziv "katoliški". Toda iz čisto drugačnih pobud; opozarjali smo na nevarnost, da se ob vlačanju katoliškega imena in prepričanja v dnevno politično borbo izmaliči vera kot taka in profano prične izrabljati v čisto sekularne, sekundarne namene, kar se je dogajalo v matični Sloveniji pred vojno in v veliki meri pripomoglo ne le do ločitve duhov ampak tudi teles v času sovražne okupacije, ko je bilo videti, da so "verni, katoliški, visoko kulturni" Slovenci zatajili vse ideale in se pričeli pobijati med seboj v taki meri, da smo nosili zastavo tistega časa. Ob spremenjenih prilikah, s spremenjenimi političnimi faktorji v politični areni, je začelo postajati uporabljanje katoliškega imena za politično opredelitev tudi na Primorskem kritično - zato smo se dovolj zgodaj izrekli za osnovno revizijo. Razlogi, ki jih poleg gornjega navaja še dopisnik, naše stališče samo krepijo.

Smo za večjo jasnost v političnem delu, ki je ljudskim množicam vedno potrebna. Zato smo v eni ali drugi obliki pred mnogimi leti vprašali, zakaj recimo dve Slovenski demokrati zvezi, ko je že enkrat prišlo do likvidacije Svobodnega tržaškega ozemlja. Toda nam ni šlo in nam ne gre za posiljeno, prisiljeno ali nasilno "jasnost" v delu. Kot demokratom nam je do tega, da se takšne reči iskreno, neosebno in civilizirano postavijo na dnevni red in pošteno - Angleži bi rekli: fair - prediskutirajo in v odprti politični debati izglasujejo. Čemur oporekamo od vsega začetka, naj bo v Trstu ali v Gorici, na Koroškem ali v Ljubljani, v zdomstvu ali izseljenstvu, je, da se dana beseda sne, dogovorjeni sporazumi enostransko z nasilnimi akti ali pa s prebrisanimi za lase privlečenimi argumenti prekršijo, proti svojim internim nasprotnikom pa organizirajo podtalne osebne kampanje s podtikanjem, klevetami in denunciacijami. Tega zdravo politično življenje ne sme poznati, še manj tolerirati, ker ni samo nedostojno ampak tudi na dolgo dobo politično nevarno za same prizadete, za ves narod pa še bolj. Ker vzgojno izredno slabo vpliva *

(Konec uvodnikov na 4.str.)

"Primorski Slovenec" je v februarški številki KLICA TRIGLAVA ponovno zadel ob moj nekdanji zapis "Gre za enotnost Primorske".

V pojasnilo bi najprej hotel navesti, da nisem eden od "pristašev" Slovenske skupnosti in da ne skušam od zunaj spodbujati goriške slovenske politike, saj že dolgo živim v tujini. Moje zanimanje za Gorico je izključno narodnostno.

Vsled tega tudi priznavam vso pozitivno vlogo, ki jo je Slovenska demokratska zveza odigrala v Gorici vse od leta 1947 dalje za obstoj goriškega slovenstva, v letih torej, ko je bil pritisk s strani takrat še zelo nacionalistične italijanske krščanske demokracije in s strani jugo-komunistov, skoraj bi rekli, nevzdržen. Posebna zašluga gre tej skupnosti, da je branila dosledno častni pojem katolištva, ki je imelo na Primorskem vedno narodni značaj. Kljub temu ga uradna Ljubljana in njene "napredne" podružnice še danes preganjajo, menda kot nekakšen ostanek slovenskega klerikalizma. Vsaj nazivi "katoliški" naj bi se menda umaknili, da bi vse skupaj ne izgledalo politično, da bi izgledalo bolj "ekumensko", ker da se je Cerkev že pred časom umaknila iz političnega življenja.

Seveda ne gre za Cerkev, ako se slovenski katoličani javno in politično udeležujejo. Toda to, da je Slovenska katoliška skupnost spremenila ime v Slovensko ljudsko gibanje (SLG) in končno pred kratkim v Slovensko skupnost (SS), je le pravilno.

Prvič: gre za večjo jasnost v političnem delu. Le kdo se je mogel danes na Primorskem jasno spoznati med vsemi kraticami: SS, SDZ, SDS, SLG itd. Pri tem gre na primer za zelo nerodne in nejasne pojme ako pomislimo, da je SDZ Trst, ena od demokratičnih organizacij, ki se vključuje v SS in pa tudi ne: SDZ Gorica, pa je sestavljena oziroma je bila sestavljena iz SLG in SDS (Slov. demokratske skupnosti). Vsa ta zmešnjava je mejila že na anarhijo, od katere je pridobivala edino italijanska ter jugo-komunistična stran.

Drugič: gre za večje zbližanje s prevladajočo skupino primorskih ljudi, ki se čutijo napredne in so zato v posesti KPI, kamor jih dirigira Ljubljana. V KPI in tudi, zlasti na Goriškem, v PSI (ital. soc. stranka) se ti ljudje "napredno" potujčujejo. In to nam ne more biti vseeno. Mislim, da je treba od naše strani storiti vse, da to potitalijančevanje preneha. V ta namen, pa nikakor ne more prispevati ostro začrtana "katoliška" politična smer. Ako ima krščanska demokracija stike z Novo Gorico in Ljubljano, še ne pomeni, da se jima udinja. Še bolj potrebno pa je, da slovenski ljudje ne prelomi vseh stikov z lastnimi "naprednimi" rojaki, kot tudi ne z Novo Gorico in Ljubljano. Treba je pojasniti vsaj toliko, da nas Ljubljana preko svojih naprednih tukaj ne bo več spodbujala kot

sovražen element. Treba je tudi dopovedati Ljubljani, da si z dirigiranjem naših ljudi v KPI in PSI sama izpostavlja nevarnosti, da se naše zamejstvo potuji, od italijanskega oziroma na Koroškem nemškega življa na svojih mejah pa Jugoslavija v primeru nevarnosti ne bo mogla pričakovati nikakega razumevanja za svoj obstoj.

Od potujčenja v tujih strankah nimamo mi kot zamejska skupnost ničesar, a prav tako nima tudi Ljubljana z Beogradom vred ničesar. To se je tudi jasno pokazalo takrat, ko je KPI ostala gluha za vse pozive Beograda, da naj ga podpre v zvezi s cono B.

Tretjič: za nepotrebno sovražnost med Ljubljano in demokratičnimi zamejci tudi ni neposrednega vzroka. Osvobodilni boj je ne Primorskem imel značaj narodnega odpora, partizani pri nas so bili zvečine kmečki ljudje, verni, katoličani. Res, da je partija izrabila tudi odpor primorskega ljudstva v svoj namen, toda s tem sam odpor ni nikoli dobil značaja komunistične revolucije, v smislu nasilja. Res je celo, da se je tržaška množica pod vodstvom Vidaliya leta 1945 ločila od jugoslovanskega mišljenja prav zaradi nasilja, ki so ga jugoslovanske čete izvajale v Trstu v teku enega meseca. Ostala je pa tista naprednost, zaradi katere naši primorski ljudje kot spomin na prestano fašistično moro še vedno volijo "napredno", kar je pa za Ljubljano samo italijanska partija. Gotovo je nekaj naših ljudi, ki se bojijo, da bo s katoliškim imenom kake organizacije počasi prišlo do tega, da zamre primorska katoliška tradicija, ki nam je vsem dragocena. Ostajajo svetli liki naših duhovnikov, ki so v času najhujšeg pritiska fašizma bili edini ob strani ljudstvu; ostajajo spomini na neuklonljive škofo, Sedeja, Fogarja, Karlina, ki so stali nasproti fašističnemu barbarstvu; ostajajo ustanove in organizacije, ki so nam jih še iz avstrijskih časov zapustili naši požrtvovalni narodnjaki kot Zavod sv. Družine, Katoliško tiskovno društvo, Goriška Mohorjeva, Alojzevišče, Katoliška knjigarna in novejši župnijski domovi, Katoliški dom. Vse to želimo ohraniti.

Mogoče je res, da prav zato nekateri niso volili samostojne slovenske organizacije v Gorici prav iz te bojazni. Mogoče je tudi res, da del vodilnih špekulira prav s tem argumentom, trobi slovenskim ljudem, da katolištvo propada, hoteč si zagotoviti argument za pravilnost svojih trditev (in s tem svoje veljave in položaja). In prav to je lahko anahronistično, samopašno.

Zakaj mi pisec tudi s tem dopisom še vedno ostaja dolžan odgovora na vprašanje, ki sem ga takrat iznesel, da če drži, da si bližnje sorodstvo dr. Sfiligoja po vrsti lasti ključne položaje v tistih malo goriških ustanovah, ki so v slovenskih rokah. Tako so mi še pred kakim letom pravili v Gorici. To seveda ne more odpraviti vsega požrtvovalnega dela, ki ga je dr. Sfiligoj opravil v dobrobit goriškega slovenstva, toda monopolni pojavi niso primerni za uspešno politično delo. Nezdravost med našimi vrstami nas politično bolj spodbujala kot pa Štokov obisk v Ljubljani, ki bi ga nekateri radi izrabili kot vodo na svoj politični mlin.

Požrtvovalna osebnost dr. Štoka je znana, naj bo

komu Slovenska skupnost pri srcu ali pa ne. Vprašujem se samo, odkod vzame mož toliko časa, da je prisoten na vseh pomembnih prireditvah Goriške, Tržaške, Slovenske Benečije in Kanalske doline. Tega o drugih "politikih" ne bi mogel trditi, najmanj o goriških.

In tukaj je res na mestu vprašanje, ali predstavljajo narodnostno in narodno-politično delo zgolj bolj ali manj novi statuti in sporazumi, posebno takrat, ko svojim partnerjem z njimi vežeš roke in si ohranjaš položaje v škodo skupnosti - kažeš s prstom na Štoko, namesto da bi pokazal na samega sebe.

P.S. Omeniti je treba še dopis, ki sta ga prof. Bratina in dr. Sfiligoj poslala PRIMORSKEMU DNEVNIKU. V njem se sklicujeta na povojne zasluge SDZ, ki jih menda nihče ne oporeka, toda v njem tudi zanikata veljavnost znaka lipove vejice novo ustanovljeni goriški SS, čeprav na istem mestu priznavata, da je SDZ prenehala obstajati.

Ker je PRIMORSKI DNEVNIK popolnoma v rokah ljubljanskih emisarjev, je ta dopis isto kot če bi omenjena šla v Ljubljano (tisto, kar "Primorski Slovenec" v svojem dopisu KT zameri Štoku). PRIMORSKI DNEVNIK ga je seveda rade volje objavil in bo za take dopise tudi v naprej zelo hvaležen. Z njimi se namreč med zamejske Slovence vnaša še zanaprej razcep, da postanejo na ta način plen italijanskih strank in se potujčijo. Beograjski in ljubljanski mentorji PRIMORSKEGA DNEVNIKA, kot se zdi, še vedno ne morejo dojeti, da s potujčevanjem zamejcev v tujih strankah ne delajo Jugoslaviji nikake usluge.

GsP.

ZA KAJ VENDAR GRE? (Nadaljevanje uvodnika z 2.strani) in seje klice totalitarizma ene ali druge branže. Tudi sem sodi naša kritika "katoliške" politike:

Nismo bili nikdar proti stikom z Ljubljano. Prav nasprotno! Toda ne za vsako ceno in vedno za odprt način, da vsakdo ve, za kaj gre. (V tem je tudi bistvena razlika med nikdar javnosti pojasnjenim političnim obiskom Ljubljane in odprtim, podpisanim pismom v komunističnem časopisu). Kot je do stvari prišlo, -hote ali ne-hote, ničesar ne spremeni na dejstvu, -je Ljubljana dosegla likvidacijo dveh svobodnjaško orientiranih političnih organizacij na mejah Jugoslavije - in kakšno ceno za to je morala plačati taista Ljubljana izvajalcem te dvojne likvidacije? Ali pozitivno rečeno: kaj so ti razbijalci svobodnjaške politične organizacije, ki je na mejah Jugoslavije poslednja dvigala zastavo slovenske svobodne misli nasproti totalitarnemu vedno bolj stalinističnemu režimu v Jugoslaviji, dosegli kot protiuslugo? Tu smo terjali pojasnilo, tu zahtevamo odgovor. Ne gre za noben antikomunizem, ki smo ga vedno obsojali, kadar je bil sam. Sebi namen ali pa krinka za lastno politično nesposobnost, neboljnost ali celo žongliranje. Gre vendar za vašo in našo svobodo, ljudje božji! Gre za priznanje osnovnih človeških pravic vsemu narodu, gre za civilizirano in odgovorno opravljanje javnih zadev, gre za čast in ponos slovenskega človeka, iz katerega

se že domala petdeset let, enkrat manj drugič bolj, nazadnje pa najbolj, njegovi politični vodniki, večkrat vsiljeni kot svobodno izbrani, delajo norca, ga vlečejo za nos, pitajo z gesli in miselno posiljujejo. Kaj vas ni res nič sram, da takemu početju pomagata, namesto da bi vi kot svobodni ljudje v svobodnem svetu, ko se vam ni treba ozirati za hrbotom, kdo stoji za vami, visoko dvigali zastavo Svobode in se s politično akcijo borili za osnovne pravice slovenskega človeka - v domovini, za mejami in v svetu!

Prava ironija je, da se istočasno socialist Boris Pahor takorekoč sam dvigne, pobere od vas odvrženo zastavo slovenske svobode in časti, jo spet dvigne, in vsem režimovcem in kimavcem v brk nosi ponosno, odgovorno in korajžno. Tu se zgledujte, vi "vodniki" slovenskega ljudstva, ne pa v nazadnjaški, do dna skorumpirani, režimski Ljubljani!

Uredništvo

KAKO 'NEDELJSKI' POJMUJE SVOBODO TISKA

Od političnega sodelavca

Tovariš Jože Vidic zbira v Sloveniji podatke za svojo knjigo o medvojnem času in piše o tem tudi članke. Na enega od teh je reagirala 6. aprila Iva Štrukelj iz Nove vasi pri Rakeku in pod naslovom "Črnorokci na bloški planoti" v ljubljanskem NEDELJSKEM DNEVNIKU povedala, kako je sedem črnorokcev v partizanskih oblekah 7. februarja 1945 in pozneje aretiralo in pobilo več ljudi. Pozvala je Vidica, naj pride na Bloke in razišče zločine, ki so bili tam storjeni.

V pripisu je potem Vidic pojasnil, da je bilo že 'v poročilu komisije za ugotavljanje vojnih zločinov iz leta 1944 govora o sedmih velikolaških črnorokcih, ki sta jih vodila Vinko Levstik (živi v Rimu) in Ivan Kožar (živi v Južni Ameriki)' in poziva vse, ki vedo o tem podrobnosti, da jih pošljejo na naslov omenjenega časopisa v Ljubljani.

Ne bodi len, se je temu pozivu odzval tudi Vinko Levstik, zdaj hotelir v Rimu, in pisal tako Vidicu kot uredništvu N. DNEVNIKA, s prepisom za jugoslovansko poslaništvo v Rimu. V pismu se čudi, kako zanič obveščevalce je imela slovenska informativna služba med vojno, ki ni bila obveščena ali pa sposobna preveriti, kje se je v času tistih morilskih pohodov nahajal Vinko Levstik. 'Pisu Vidicu v vednost omenim, da sem se od 1. nov. 1944 do 30. marca 1945 nahajal v Ljubljani na oficirski šoli kjer sem bil z ostalimi gojenci deležen le triurnega prostega izhoda na teden, to je ob nedeljah od 15. do 18. ure, -vsekakor bore malo časa, da bi med tem časom vodil sedmoprico po Blokah! G. Levstik zanika, da bi kdajkoli pripadal kakšni skupini črnorokcev, kaj šele bil njihov voditelj. Ničesar da ne ve o smrti ljudi, ki jih navaja gospa Štrukljeva, in mirne duše zatrjuje, da ni nikdar zakrivil smrti kake civilne osebe ali ujetnika. "Edini očitek, ki ga sprejemem, je očitek, da sem bil domobranski vojak in sem se v domobranskih vrstah tudi hrabro boril." Kot zanimivost pove nato, da je bil zaprt kot talec v belgijski vojašnici, potem je bil v Gonarsu, nato na prisilnem delu v Peruggi. Po padcu fašizma se je pridružil Gradnikovi brigadi, ki je bila pri Razdrtem razbita od Hermansove divizije. Rešil se je z malo skupino borcev in jih pripeljal do Ljublj. 10. brigade. Med veliko nemško ofenzivo mu je bil zaupan položaj komandirja čete. G. Levstik je v pismu odklonil, da bi tedaj pojasnjeval, zakaj je postal domobranec.

Ljublj. DNEVNIK seveda Levstikovega pisma ni objavil. KT bi gotovo objavil razlago, zakaj je postal domobranec.

IZBIRA BODOČNOSTI NA ZNANSTVENI PODLAGI

Mihailo Marković, *The Contemporary Marx, Essays on Humanist Communism*, European Socialist Thought series 3, Spokesman Books, Nottingham 1974. — Mihailo Marković: 'Sodobni Marx', eseji o humanističnem komunizmu, 3. zbirka Evropske Socialistične misli, Spokesman Books, Nottingham 1974. Spodnja recenzija bo objavljena v majski številki revije 'Index on Censorship', ki jo izdaja 'Writers and Scholars International' v Londonu.

S precejšnjim oklevanjem sem se lotil recenzije knjige beograjskega profesorja filozofije Mihajla Markoviča z naslovom "Sodobni Marx". V njem vidim zaveznika v borbi za večjo svobodo v Jugoslaviji in občudujem odločnost, s katero se on in njegovi kolegi branijo pred državnim poseganjem v njihove pravice, da svobodno poučujejo. Toda čisto možno je, da profesor Marković ne bi imel istega stališča napram meni in da morda ne bi hotel biti kakorkoli povezan z menoj. K temu me je navedel pogovor, ki sem ga imel s pisateljem, filozofom profesorjem Gajom Petrovičem z zagrebške univerze. Srečala sva se na seminarju o socializmu v Readingu pomladi leta 1973. Profesor Petrovič se je pritoževal nad preobratom dogodkov v Jugoslaviji, potem ko je predsednik Tito udaril po "nacionalistih" v Hrvatski in po "liberalcih" v Srbiji. Ko sem mu odgovoril, da ni to zatiranje nič novega za Jugoslavijo, da je to delna vrnitev k terorju in zatiranju med vojno ter po njej, kar so nekoliko omilili v petdesetih letih, se ni mogel z menoj strinjati. Njegovo mišljenje je bilo, da je bilo takratno preganjanje naperjeno proti kolaboratorjem med vojno in na splošno proti "fašistom". Te besede ni uporabil, toda čutil sem, da je imel to v mislih.

Jaz sam sem namreč bil eden od tistih "fašistov", ki so bili poslani v zapor in postavljeni pred sodišče leta 1947 v vzhodni Evropi na povelje Stalina, ki je hotel iztrebiti "demokratsko opozicijo". Seveda smo bili jaz in moji kolegi fašisti v smislu kot to besedo uporabljajo komunisti, za tiste namreč, ki jih ne marajo, ker jim stoje na poti. Toda mi nismo bili izjema. Od leta 1941 do najmanj leta 1950 so jugoslovanski komunisti ubijali in zapirali ljudi množično. Težko je ugotoviti točne številk, toda število ljudi, ki so jih ubili, znaša verjetno več kot 300.000 in število ljudi, ki so jih zaprli, se približuje enemu milijonu. Nekateri od teh ljudi so bili res kolaboranti s sovražnikom in nekateri so tudi sami zagrešili zločine, toda to klanje je potekalo v Jugoslaviji v veliki meri zato, ker so Tito in njegovi tovariši mislili, da je resnica samo na njihovi strani, da poznajo zakone zgodovinskega razvoja, da dejansko samo oni vedo, kaj je dobro za ljudstvo. Iz tega razloga so menili, da imajo sveto pravico da prevzamejo oblast in odstranijo vsakogar, ki bi izrazil kak dvom o tem. V Sloveniji so razglašali, da bodo vsi tisti, ki bi se borili proti Nemcem, ne da bi pristali na komunistično poveljstvo, veljali za izdajalce in bodo "likvidirani". "Humanistični" marksisti pozabljajo, da je bilo pre-

ganjanje v Jugoslaviji že davno pred tem, ko so prišli oni na vrsto.

Mihajlo Marković je vse preveč inteligenčen, da bi mislil oziroma da bi se celo samo delal kot da ve, kaj bo prihodnost prinesla. On se omejuje na govorenje o "zgodovinsko možnih prihodnostih" (str. 8), izmed katerih lahko izberemo najboljšo prihodnost. Takole piše (str. 48):

Objektivno gledano, je v najboljšem primeru dana le možnost za uresničenje določenih subjektivnih želja oziroma ciljev. In ta možnost je običajno le ena alternativa v prihodnem toku dogodkov in ne njegov neizogiben rezultat.

To pomeni, da je treba cilje razvoja družbe izbirati v skladu s subjektivnimi željami, toda temeljiti morajo na znanstveni podlagi. (str. 77). Veda, na kateri naj slo-nijo, je Marxov "Kapital", ki je primer znanstvenega duha. (p. 78). Kot meni Marković, so primeri znanstvenih dejstev sledeči: razvoj kapitalizma nujno vodi v pretvorjenje zasebne lastnine v državno in socialno lastnino; proletarijat je razred, ki se more osamosvojiti samo tako, da prevzame oblast, ki pa obenem nima interesa, da bi izkoriščal druge razrede in tako nima trajne potrebe po državi. (str. 78); in zakon o pojemaajočem dobičku. (str. 8).

S tem se ne strinjam: Glavna Marxova teza, iz katere izhajajo skoraj vse njegove druge teze, je trditev, da je vrednost blaga enaka delu, ki je družbeno potrebno za njegovo proizvodnjo. Ta teza je metafizična po Markovičevem pojmovanju (str. 55), to je, da je ni moč uporabiti v praksi. Enako nič ne pomeni teza, ki je s prejšnjo povezana, - da so mezde enake vrednosti dela, ker vrednosti delovne sile ni moč meriti na objektivni način, temveč je v glavnem določena od tržnih sil, kot Marx pravi, za hrbti proizvajalcev. Vse, kar je Marx storil, je bilo to, da je vzel narodni dohodek, izračunan po tržnih cenah in dejal, da je razlika med tem narodnim dohodkom in mezdami, zopet vzeta po tržnih cenah, odvišna vrednost.

Kot Marx sam priznava, je obseg narodnega dohodka odvisen od tehnologije, razpoložljivosti kapitala in naravnih virov, od organizacije podjetij in od države itd. Kaj pa potem pomeni trditi, da vrednost blaga izključno ustvari delovna sila in da je tisto, kar ne prejme delavec, odvišna vrednost? Morda to, da ne bi smelo biti nadaljnih kapitalnih ali državnih izdatkov? Ali, da bi naj organizacijo odpravili ali pa organizatorje pustili brez plač? Nekateri ljudje morda res mislijo tako, kot to kaže gonja, ki so jo sprožili leta 1968 v Jugoslaviji na tovarniške ravnatelje - "rdečo buržuazijo", študentje, ki so po vsej verjetnosti bili blizu profesorju Markoviću in njegovim idejam. Čisto mogoče je, da so ukrepali po logiki svojih src (str. 3), toda njihovih akcij skorajda ni moč označiti za znanstveno prakso. Velika pomanjkljivost marksizma je, da nima odgovorov na probleme organizacije, investicijskih kriterijev, stimulacijam pobude, odgovornosti in proizvajalnega ustroja - da omenim samo nekatere probleme. In ne samo to: že sama logična struktura marksizma preprečuje reševanje takih problemov. In zaradi tega so se vzhodno-evropska gospodarstva začela pomikati nazaj k tržnemu ustroju, ko se je izkazalo, da je treba najti neko rešitev za te probleme.

Zaradi majavega značaja marksistične vede, (in zaradi mnogih različnih interpretacij te vede), je človek upravičeno skeptičen v pogledu ciljev, ki jih ta podpira. Vendar pa Mihajlo Marković zaupno govori o "objektivni možnosti gradnje družbe brez izkoriščanja in zatiranja" (str. 78), ki je tudi videti znanstveno izbran socialističen cilj. Toda "izkoriščanja" ni mogoče opredeliti na kakršenkoli uporaben način - kako potem izkoriščanje odpraviti? Ali bi naj to pomenilo zatrtje razrednih odnosov (str. 64), to je odpravo zasebne lastnine? Ne kaže, da bi bilo tako, ker nam Marković pravi "da zasebna lastnina ni vzrok temveč učinek odtujene delovne sile - samo konkretna oblika vlade mrtve delovne sile nad živo" (str. 15). Zame vsaj je to nepojmljivo.

In potem - "družba brez zatiranja". Človek bi mislil, da sta vsaj zahodno-evropska in severno-ameriška družba dejansko prosti zatiranja, toda profesor Marković bi se tu verjetno ne strinjal. Če že ne iz drugega razloga, pa zato, ker je njegova definicija odsotnosti zatiranja enaka svobodi z Marxom - to je "sposobnosti samoodločbe in racionalne kontrole nad slepimi silami narave in zgodovine" (str. 11). To bodisi ne pomeni nič bodisi je utvara. Popolno pomanjkanje slehernega čuta za človeško omejenost pri "humanističnih komunistih" je grozljivo. Dejansko pravi Marković, da so omejitve "negativne poteze, ki jih je treba premagati" (str. 87). To nepoznanje ponižnosti pri komunistih, in kot kaže, tudi pri "humanističnih komunistih", jim odvzema vsak smisel za mero in jih navaja k zadajanju najstrahtnejših dejanj navadnim ljudem, ki niso tako popolni kot predpostavljajo.

Odpravo zatiranja bi morda morali tolmačiti kot "korenito človeško emancipacijo s popolnim ukinjenjem države in politične birokracije" (str. 10). To bi moralo biti lahko, če smo pripravljeni verjeti, da je edini smoter države ta, da je "orodje vladajočega razreda" v podporo njegovih izkoriščevalnih dejavnosti. Kdorkoli misli, da Olaf Palme upravlja Švedsko in Harold Wilson Britanijo, subjektivno ali objektivno, z namenom da bi dovolil izkoriščanje - naj se le oklepa tega stališča; jaz se ga ne. Po mojem naziranju, država opravlja funkcije, ki nimajo nobenega opravka z razredom ali izkoriščanjem in bo morala še vedno obstajati, karkoli se že zgodi z zasebno lastnino. Najmanj, kar mora biti naloga države, je to, da ščiti ljudi drug pred drugim in nekateri ljudje so zlobni ne zaradi zasebne lastnine, ampak zaradi "temačne iracionalne na strani človeške narave" (str. 2). S svojim brezsmiselnim govorenjem o odpravi države morejo marksisti le preprečiti tako organizacijo države, ki bi jamčila maksimalno svobodo, saj so že uvedli nekaj najstrahtnejših tiranij.

Kot pravi Marković, je vrednostna sodba ali smoter vzdržljiv le, če je znanstveno možen in "splošen" v nasprotju s svojiskim (str. 18). Kot že rečeno, znanstveno socialistični smoter ni videti, da bi bil na trdnih tleh; toda ali je splošen, kar po vsem videzu pomeni v korist celotni družbi? (str. 75). Skušali bomo odgovoriti na to vprašanje, čeprav nekaj, kar ni možno, zlepa ne more biti nikomur v korist. Marković trdi, da "proletariat nima posebnih koristi, takih, ki bi bile drugačne

od koristi družbe (str. 75). Torej je tisto kar je v korist proletariatu, tudi koristno za celotno družbo. Toda kdo odloča, kaj je v korist proletariatu? Denimo, da proletariat sam.

Trenutno skušajo britanski proletarski - in končno tudi jugoslovanski proletarski šefi samoupravljanja porazdeljevati med seboj več kot Britanija oziroma Jugoslavija proizvajata. To delajo pod vplivom marksističnih idej o odvisni vrednosti, ki tiči nekje, in pod vplivom podpihavanja nekaterih sindikalnih voditeljev, ki so v prvi vrsti komunističnega naziranja. Plod tega je inflacija in razpadanje industrije. Ali poslovni človek (to je izkoriščevalec po njihovem), kadar govori, da tisto, kar počno, ni v njihovo lastno korist, ker uničuje industrijo, ki proizvaja blago, ki ga konzumirajo, - on pri tem res zagovarja koristi privilegirane skupine (str. 3) in ali res ni sposoben videti družbe v njeni celoti (str. 59)? Danes nihče ne brani zasebne lastnine, ker ta nudi višje dohodke privilegirani skupini, toda zato, ker nudi višje dohodke, kot je videti, vsakomur, pa četudi nekaterim višje kot drugim. Poleg tega preprečuje osredotočanje pretirane oblasti v rokah države.

Marksisti grešijo v svojih gospodarskih teorijah, ker prezirajo učinkovitost, povezano s spodbudami poedincev ter njihovim čutom za odgovornost in se osredotočajo na porazdeljevanje takoimenovane odvisne vrednosti, ki bi bila tudi takrat, kadar bi jo mogli definirati, v prvi vrsti uporabljena za investicije in državne izdatke; "brezdelni bogataši" trošijo na primer v Britaniji le nekaj odstotkov narodnega dohodka, verjetno manj kot odpade na statistično pomoto. Marksisti tudi pripisujejo človeku popolnost kot vsi tisti, ki obljublajo zlate dobe. Marković misli, da je Marxova vera v dobroto človeške narave, ki bi prišla na dan, če bi ukinili zasebno lastnino, pretirana, toda na to piše (str. 158): "Možno je zgraditi teorijo o človeški naravi, ki je bolj realistična in zajema tudi zlo kot njeno sestavino, pa kljub temu dovoljuje možnost neomejenega zgodovinskega napredka." Razlika je videti v tem, da Marx trdi, da je človek dober že zdaj, da pa mu družbeni red ne dovoljuje s tem skladno vedenje, med tem ko Marković sodi, da utegne biti človek zle narave zdaj, toda se lahko izpopolni s spremembo družbenega reda. Jaz sam ne morem videti praktičnih posledic te rahle razlike. Po mojem vodita obe stališči v isto "praktično obvezo za porušenje reda, ki stopa v koraku z velikansko samozavestjo in skoraj neomejeno vero v prihodnost." (str. 157).

Ta samozavest dela marksiste nevarne, celo take kot je Marković, ki se v praksi, če že ne v načelu, odpoveduje nasilju. Ti ljudje vedo vse odgovore, to so humanisti, med tem ko je vsak drug človek nečloveški; ti ljudje ne poznajo zmernosti, nobenega oklevanja, nobenega kompromisa. Lahko bi rekli, da se ne smatrajo za človeške. Da bi upravičili svoje stališče, trdijo, da celo najbolj demokratične države temeljijo na "ogromnih količinah vgrajenega, inštitutnega, strukturalnega nasilja." (str. 166). Morda nisem povsem pravičen napram Markoviću, ker je res, da on pravi, da je moč najti alternativo nasilju, ko bi "obstoječi centri oblasti razvili tak čut za zgodovino, da bi se postopoma odrekli

strukturalnemu nasilju in odprli proces korenite demokratizacije in odprave razrednih razlik." (str. 170). Pravzaprav je on pripravljen opustiti nasilje samo, če bi bile njegove ideje uresničene v celoti in to kmalu.

Vendar pa ni važno samo to, kaj bi Marković sam storil v določenih okoliščinah; zelo važno je tudi, kaj bi Markovičeve besede storile ljudem, ki niso tako inteligentni in uravnovešeni kot je on. Na primer, Marković kritizira tiste, ki so menili da Marxova teorija samo "ugotavlja cilj, h kateremu razvoj družbe neizogibno vodi," (str. 73). Vsi vemo, da so bili celo tisti, ki so to verovali, zelo nasilni. Zdaj pa Marković pravi, da se cilj ne bo uresničil sam po sebi, oziroma, kot se on izraža, revolucija se ne bo zgodila sama po sebi, treba je "revolucijo hoteti, se boriti zanjo in se pripravljati nanjo." Ni verjetno, da bi se zgodila "brez te velikanske in izredne predanosti ljudskih množic do nje," Moje mišljenje je, da bi bil ta premik v povdaru celo bolj dovozen za nasilne izbruhe kot pa teorija o neizogibnosti.

Velike težave z Markovićem so dalje v tem, da on zavrača vse obstoječe in preizkušeno; značilno za njegov vzor Marxa je "vselej pričujoča radikalna kritika tako obstoječe teorije kot obstoječih oblik realnosti" (str. 1), med tem ko je Marxova dialektika "metoda radikalne kritične miselnosti in revolucionarne gradnje zgodovine." (str. 17). To me spominja na političnega komisarja pri partizanih, brivca po poklicu, ki je razglašal: "Vse mora postati drugačno, tako da se lahko izboljša položaj." Pozneje sva se srečala v zaporu. Nobenega jamstva ni za to, da bi korenita ali trajna ali vsestranska sprememba sploh kaj izboljšala. Marković sam pravi, da "aktivizem brez znanstvene osnove vodi v poraze," (str. 56). Če je marksizem sploh znanstvena veda, je to tako meglena, da lahko vsakdo potegne skraj kakršenkoli zaključek iz nje po mili volji. Zato so tudi subjektivni poskusi uveljavljanja tako tolmačenega marksističnega nauka vodili ne le v poraze ampak v prave katastrofe.

Kadar gre za praktične rešitve, Marković ne kaže, da bi imel jasne alternative, čeprav na dolgo govori o tem, kaj bi bilo treba storiti, toda le v splošnih obrisih. V Jugoslaviji je približno 400.000 brezposelnih in približno en milijon delavcev je moralo v tujino, ker niso mogli najti dela doma. Razlog za to tiči v tem, ker niti delavski kolektivi niti politične oblasti niso sposobne racionalno in hitro vlagati kapital v podjetja, ki bi terjala močno delovno silo. "Liberalni" komunisti, ki so se v polni meri zavedali nujnosti problema, so prišli do zaključka, da je treba zrahljati vajeti za zasebno pobudo, ki je pokazala, da lahko zamaši vrzel, če ji je dana možnost. Toda skupine, ki so blizu Markoviću, so začele velikansko kampanjo - in kontrola nad zasebnim podjetništvom ni bila zrahljana in število brezposelnih se je povečalo. Človek, ki je "perfekten", je po mnenju nekaterih sovražnik dobrega. Nič čudnega torej ni, da pisec teh vrstic, prejema od časa do časa pisma iz Jugoslavije s svarili, naj ne podpre Markovića in njegovih tovarišev, ker da so bolj dogmatični kot vlada sama.

Seveda ljudje v tujini, ki so tako nevedni o gospodarskih zadevah na splošno in jugoslovanskih gospo-

darskih problemih izrecno, kot je Marković, so vselej pripravljeni dati podporo dokaj nekoristnim naziranjem beograjskih profesorjev filozofije o jugoslovanski gospodarski politiki. In tako sta Noam Chomsky in Robert Cohen v svojem poročilu o Jugoslaviji v letu 1974 opisala tamkajšnje gospodarske reforme s sledečimi besedami (str. xi): "vračanje k vzorcu laissez-faire gospodarstva iz 19. stoletja, prepuščanje Jugoslavije na milost in nemilost velikim tujim podjetjem v svobodni konkurenci mednarodnega trga, povzročanje množične brezposelnosti in velikanskih zadolžitev v tujini, dopuščanje špekulacij z zemljišči in naglo večanje socialnih razlik, kar pospešuje rast avtarktičnih tendenc v šestih republikah jugoslovanske federacije - kar je pozneje nudilo materialno bazo za močna nacionalistična gibanja." To je dogmatična karikatura, ki ne pomaga nič jugoslovanskim delavcem ali komurkoli drugemu v Jugoslaviji. Chomsky in Cohen ne dajeta viden, da bi veliko vedela o problemih Jugoslavije, ki jo še vedno tarejo zaradi blaznega centralnega načrtovanja v začetku in tudi ne moreta predlagati nobenih rešitev razen to, da dogmatično napadeta. Samo en primer: "Dopuščanje špekulacije z zemljišči" se nanaša kot kaže, na dejstvo, da mnogi ljudje v Jugoslaviji lahko gradijo weekend hiše zase.

Veliko bi pomagalo, ko bi razni ljudje, ki se čutijo sposobni dajati vladam in državam nasvete o gospodarski politiki, pričeli na stvar realistično gledati, namesto da govorijo o "stoletju laissez-faire" - o katerem vedo samo to, da je slabo. Marković sam ne pove veliko o gospodarskih zadevah, toda, kadar jih pretresa, kaže, da nikoli ni razmišljal o njih. Na strani 89. pravi da je pomanjkanje privedlo do lakote po dobrinah, do šli po neomejeni zasebni lastnini. Toda izobilje bo zmanjšalo pomen potrošnje in v naprednih industrijskih državah "ljudje dajejo vedno bolj prednost potovanju in šolanju pred hrano in obleko." Ali je res bil zapeljan od marksističnega razlikovanja med produktivno proizvodnjo materialnega blaga in neproduktivnimi uslugami - ko smatra, da potovanje in šolstvo ne zahtevata redkih gospodarskih virov in sploh nista potrošnja? Na str. 213. zopet trdi, da pomeni maksimalna učinkovitost nevarno naraščanje potrate z redkimi materialnimi viri in razpoložljivimi oblikami energije. Marković ne vidi, - ker morda nikoli ni o tem razmišljal, - da je potrebna veliko večja učinkovitost za proizvodnjo blaga z manjšo potratu v pogledu materialnih virov vključno energije. Sicer je moč vire prirediti samo z zmanjšanjem proizvodnje.

Ta vrsta nerazumevanja nič ne pomaga prof. Markoviću, da bi jasno videl, za kaj gre v njegovih izjavah. Na dan prinaša tudi staro marksistično zmoto, da je razlika med proizvodnjo za dobiček in proizvodnjo za človeške potrebe (str. 212). Praktična izkušnja v vzhodni Evropi je pokazala, da ni moč proizvajati za človeške potrebe, če ni trga, in na trgu je dobiček znak tega, da kako podjetje proizvaja tisto, kar ljudje hočejo, to je kar potrebujejo. Toda prof. Marković morda ni pripravljen priznati, da ljudje vedo, kaj potrebujejo in zato mora nekdo drugi zanje odločati. Marković tudi govori o "resničnih in lažnih potrebah" (str. 98). Po njegovem stališču je dokaj lahko ugotoviti, kaj bi ljudje morali početi, ker se moramo le vprašati: "Kakšne so vrednote zdravih človeških bitij"? Ker pa definicija psihološkega zdravja zavisi od osebe, ki jo nudi, ta oseba odloča naokoli o tem, kakšne

vrednote naj bi bile, oziroma kaj potrebujejo. To pa nikakor ni v skladu z glavno idejo knjige, o kateri govorim, da "morajo ljudje sami odločati o zadevah skupnih koristi." (str. 211.)

Druga čudovita kritika, ki jo izreka Mihailo Marković je, da industrija dela napake s tem da "zanemara mnoge bistvene človeške potrebe," (str. 2.). Človek zdaj pričakuje, da bo naglasil, da gospodarska dejavnost ni proizvedla dovolj tekstilij - oziroma - če uporabimo besede v širšem smislu - niti dovolj kruha ali mleka. Vendar pa prof. Marković tega prav nič nima v mislih - on pravi, očita jo, da "rast materialnega bogastva ne dela ljudi srečnejše." Vendar pa nihče, ki je pri zdravi pameti, z močno izjemo marksistov, nikoli ni pričakoval, da bo proizvodnja rešila vse probleme in navdala ljudi z blaženo radostjo. Marković sam označuje taka pričakovanja na nekem drugem mestu kot "naiven tehnični optimizem" (str. 90). Po mojem je sreča nekaj tako osebnega, da ni moč pričakovati od nobene države ali družbe ali gospodarskega sistema, da bi delal ljudi srečnejše na ta preprost način. Dejansko Marković ve, da ni niti jamstva "da bo samoupravljanje vedno samo po sebi ljudi osrečevalo oziroma jim dajalo več razsodnosti zaradi česar bodo manj odtujeni" (str. 214). Marković dodaja: "To je del zapletenega projekta - in ne nekaj absolutnega." Odlično. Toda kaj je ta pravkar navedeni "projekt"? Ali je to, da moramo nadomestiti preprosto obče zdravilo s "kompliciranim"? Človeška bitja so vse preveč večstranska, mešanica dobrega in slabega, sreče in nesreče, da bi se mogli zanašati na strojniške obrate ali tekstilne tovarne, da bodo skrbeli za njihove duše. Morejo jih zalagati z avtomobili in obleko, toda od posameznikov samih je odvisno, ali uporabljajo vozila za ubijanje sebe in drugih po cestah ali pa za uživanje vožnje po podeželskih stezah. Po drugi strani pa je življenje videti lažje, kadar ima človek potrebne materialne dobrine - sicer nima nobenega smisla neprestano očitane zahodnim Evropejcem in severnem Američanom, da oskrbujejo materialne dobrine le zase in ne tudi za A Zijo, Afriko in Latinsko Ameriko.

Toda morda Marković v mnogih primerih govori le o daljnji prihodnosti, ker tudi pravi, uporabljajoč prihodnji čas, da se bo človek ukvarjal s "praxis" in da praxis sploh nima opravka z učinkovitostjo, oziroma je ta drugotnega pomena" (str. 213). In kdaj bo napočil čas praxisa?

Marković to označuje kot "proizvodnjo edinstvenih, lepih predmetov in igranje novih, presenetljivih vlog, ki niso opredeljene v naprej," med tem ko bodo vse ostalo opravljali avtomati. Videti je, da smo na področju Marx-ovega človeka, ki dela eno danes in drugo jutri, hodi na lov dopoldan in lovi ribe popoldan, redi govedo zvečer in kritizira po večerji. Meni je tako skakanje nazaj in naprej med realnostjo in prihodnjo obljubljeno deželo odvratno, ker meša pojme.

Po eni strani Marković naglašja idejo Marxa, da bo človek premagal lakoto po materialnih dobrinah le v pogojih izobilja, samo takrat bo zavrgel zasebno-egoistično filozofijo v njeni pozitivni obliki grabežljivosti kakor tudi v negativni obliki-zavisti. (str. 180). Marković obto-

žuje Staro Levico, da je pretvorila izobilje v nekaj, kar je namen samemu sebi, med tem ko je resnični cilj odprava grabežljivosti. In kaj ta razlika pomeni v praksi, če je moč grabežljivost odpraviti le, kadar vlada izobilje? Videti je, da je ta razlika važna, ker je napoved za prihodnost preobrnjena v moralno načelo: Marković z odobravanjem piše o Novi Levici, ki da je z vzgledi pokazala tu in tam, "da življenje pomeni biti in ne imeti," da "na določeni stopnji materialne potrebe nehajo biti prvenstvene, in da ustvarjalnost, ljubezen, znanje, solidarnost in radost zavzamejo odločilno pomembnost." (str. 181). Toda ali je bila ta materialna stopnja že dosežena ali ne? Kaže, da je bila, ker Marković obsoja grabežljivost, namesto da bi dopuščal možnost uporabljanja grabežljivosti kot spodbudo, ki bo navajala običajno grabežljive ljudi k tršemu delu v korist vsakogar. Marković tudi govori "o resničnih pristnih potrebah ljudi," kar kaže, da meri na to, da ljudje dejansko ne dobivajo pravo stvar, da njihovih želja, izraženih preko trga, ne bi smeli upoštevati, da bi bilo treba odkriti "resnične splošne potrebe ljudi" (str. 211) s "splošnega humanističnega stališča," kar tudi pomeni "ustvarjanje nove socialistične kulture" (str. 212). K čemu dejansko težimo? K izobilju, ki odpravlja grabežljivost, ali k prevzgoji prebivalstva, tako da bo prišlo do spoznanja, da ne potrebuje večjega dela materialnih dobrin, ki jih hoče imeti? Marković pričakuje, da bodo "mladi delavci" kmalu začeli terjati več prostega časa in manj denarja." (str. 184). Nevarnost je, da bodo napačno razumeli profesorja Markovića in bodo zahtevali več prostega časa in več denarja, tako da ne bo nikogar, ki bi proizvajal blago in nudil usluge, ki bi jih hoteli kupovati s svojimi višjimi mezdami.

Mihajlo Marković meni, da je izkoriščanje postalo zakotna abstraktnost spričo dejstva, da se je kapitalizmu posrečilo povišati življensko raven delavcev. Vendar pa ostaja eno upanje - da se bodo delavci uprli, ker njihovo življenje sestaja zgolj iz dela. To upanje je videti nekoliko nesmiselno v času, ko je bil delovni čas zmanjšan na 40 ur tedensko, z daljšimi dopusti in s tem povezanimi skrbmi o tem, kaj naj ljudje počno med dolgim brezdeljem. Marković sam misli, da utegnejo ljudje "nadomestiti obvezno delo s praznim in prav tako poniževalnim zabavanjem" (str. 90). Vendar pa naj bi vsak posameznik dobil "možnost, da si prisvoji pristne kulturne vrednote," po vsej verjetnosti s pomočjo "podaljšanega vzgajanja." Ali je res moč toliko pričakovati od šolanja, potem ko je povišanje starosti za obvezno šolanje v Britaniji na 16 let pognalo dijake v razjarjenost, tako da učitelji s strahom bežijo pred njimi v zavetje. Marković včasih zveni bolj kot kak pridigar kot pa znanstveni socialni reformator.

Nekaj strani pozneje pa se zopet najdemo bolj na trdnih tleh. "Na sedanji stopnji produktivnosti" so nadaljnja povečanja učinkovitosti potreben pogoj človeške osvoboditve in samo-uresničenja" (str. 214). Temu sledi odklon: "Človeška osvoboditev je gotovo nekaj nemogočega, če nima vsak posameznik pravice sodelovati pri socialnih sklepih." Marković je zanikal, da bi navadni ljudje poznali svoje resnične potrebe in da bi vedeli, kaj početi v prostem času, zdaj pa trdi, da bi morali voditi državo in podjetja.

V določenem smislu ima prav. Na nekatera vprašanja ni moč odgovoriti objektivno. Seveda se prof. Marković s tem ne strinja; on sodi, da bi bilo treba presoje, ki temeljijo na znanosti in so objektivno vredne, nekako vsiliti prebivalstvu kot nekaj, kar mu je v korist, pa naj se ljudje strinjajo ali ne. Toda ljudje morda niso tako prepričani, da je tisto, o čemer Marković trdi, da je znanost, res znanost in utegnejo imeti druge ideje o tem, kaj je treba storiti, zlasti še v luči izkušenj v vzhodni Evropi. Kadar so zaključki odvisni od izkušenj in presojanja - in to ne samo v morali in politiki, ampak tudi v socialni vedi, je edina pot k odločitvi v kakem vprašanju - glasovanje, čeprav to še ne jamči, da ne bo treba odločitev spremeniti pod vplivom nadaljnjih izkušenj. Predstavniška demokracija takemu stanju človeških zadev najbolj odgovarja.

Naravno hoče Marković neposredno demokracijo z delegati, ki jim je odrejeno, kako naj volijo in ki jih je možno odpoklicati. On trdi, da morajo biti ljudski predstavniki neprofesionalci in neodtujeni in da mora (da ponovim) "ljudstvo samo odločati o vseh zadevah skupnega zanimanja." To je vse lepo, toda za delanje sklepov (z izjemo najbolj abstraktnih moralnih ravni) "je potrebno zanesljivo poznavanje položaja" (str. 211). To poznavanje ni le vprašanje "dostopa do informacij" temveč zadostnega časa za njihovo razumevanje in prebavo. Javna zborovanja niso najboljši kraj za reševanje podatkov. To so nebesa za ljudi, ki govorijo, z razliko od ljudi, ki delajo, ki hočejo priti do sklepa in potem tudi kaj ukreniti v zvezi z njim. Podrobne odločitve s strani "ljudstva" tudi izzivajo neodgovorno ravnanje - ljudje, ki govorijo, vsiljujejo nemogoče cilje in se na to skrijejo za "ljudstvom" - kadar se izkaže, da cilja ni moč doseči.

Medtem ko je vloga prebivalstva v političnem življenju - vsaj v predstavniški demokraciji - jasna, to je večina razsodi, katere ideje bodo uresničili v praksi, pa je vloga samoupravljanja v podjetjih bolj problematična. Marković sam razlikuje troje funkcij: funkcijo ugotavljanja dejstev, upravljanja in tehničnega vodstva.

Prvo in tretjo naj po njegovem opravljajo tehniki, ker se ti dve funkciji nanašata le na sredstva za doseg ciljev, ki jih zastavlja funkcija vladanja oziroma samoupravljanja. Profesor Marković meni, da lahko to zadnjo funkcijo opišemo kot "vedeti, kaj je dobro in pravično storiti."

Marković je videti, da ima vtis, kot da obstaja primerjava med parlamentom in delavskim svetom, dejansko med državo ali državno družbo in tovarno. Gre celo tako daleč, da primerja sedanjo vlogo tovarn z vlogo, ki jo igrajo univerze, ki so, kot pravi "avtonomne samoodločujejo celice." (str. 193). Dvomim, da so univerze tako avtonomne kot se delajo, da so... V končnem oziru jih vzdržujejo bodisi država, bodisi starši študentov... Univerzitetna avtonomija je bila doslej posrečena ureditev, v kateri je liberalna država preskrbela finančna sredstva za liberalne univerze, da bi le mogle svobodno raziskovati znanost. Toda če bodo nekatere univerze nadaljevale sedanjo smer, ko se vdajajo mysticismu in nesvobodnjaštvu, bo prišel trenutek resnice - in se bo ta finančna ureditev nujno razsula.

Podjetje ima že po svoji naravi veliko jasnejše začrtan cilj kot pa univerza - in je proizvajalna enota, katere smoter je proizvajati blago, ki ga ljudje hočejo imeti, in ga tudi proizvajati učinkovito. Za ugotovitev tega ni potrebna nobena uprava. In zato so politične odločitve, če so take sploh potrebne, v podjetju ozko omejene in glavni poudarek naj bi bil na "novih točnih metodah upravljanja" (str. 2.). Med tem ko je lahko preценjevati "korist tehnične strukture in praktičnih izkušenj pri delanju sklepov o kritičnih socialnih problemih" (str. 209), pa uprava ne pretresa kakih splošnih socialnih problemov, temveč se ukvarja z nalogami proizvodnje in trženja produktov. Delavci morajo - o tem skorajda ni dvoma - imeti besedo pri določanju pogojev dela, toda niti to ni povsem avtonomna akcija. Prvič, delavci so člani podjetja samo kot proizvajalci; kot potrošniki pa so del splošne javnosti. Kot taki ne bodo izključno preučevali le pogojev dela, temveč bodo te primerjali tudi s plodovi svojega dela, ki jih bodo konzumirali... Seveda lahko pri tem spoznajo, da rezultati dela zavisijo od milijonov ljudi in bodo skušali goljufati s počasnim delom. Vendar pa bodo tako varanje drugi delavci kmalu odkrili. V Jugoslaviji se je avtonomno porazdeljevanje dohodkov med mezdami in investicijami kmalu končalo in ga je nadomestila splošna norma, ki so ji dali lepo zvaneči vzdevek "družbeni dogovor." Marković seveda hoče, da bi dohodke porazdeljevali strogo v skladu z delom (str. 133), toda kot že rečeno, to ne pomeni nič, ker nihče ne ve, kako meriti delo.

Marković se dobro zaveda potrebe po tem, da samoupravna podjetja "sodelujejo in usklajajo koristi z drugimi enotami sistema" (str. 214). Istočasno ima samoupravljanje, po njegovem stališču, "zgodovinsko priložnost, da premaga potratne in iracionalne vzorce sodobne učinkovitosti: prve vsiljujeta kapital in trg, druge pa narekuje avtoritarni politični ustroj." (str. 217). To morda preseneča profesorja Markovića, toda njegov opis usklajanja koristi med proizvajalnimi enotami spominja človeka na zaničevani anarhični trg. Ne more biti drugače, kajti ljudje krizno delajo bodisi po poveljih od zgoraj ali na osnovi sporazuma med seboj, in ta druga metoda je metoda trga.

Sledeč mlademu Marxu Mihajlo Marković neprestano kaže zaskrbljenost nad nevarnostjo odtujitve. Ta odtujitev je posledica 1.) delitve dela, 2.) kopičenje odvisnih produktov, 3.) snovanja institucij, katerih naloga je skrbeti za skupne socialne koristi, 4.) večanja posredovanja med potrebami posameznikov in potrebami celotne družbe. (str. 210). Če naj to vzamemo resno, bo morala odprava odtujitve čakati "dokler ne bo moč poklicno delovanje zmanjšati na minimum" (str. 89), kar pomeni za tako dolgo časa, da se komaj izplača o tem razpravljati sedaj. Spričo sedanje "količine" dela, ki je potrebno za proizvodnjo blaga za potrošnjo, tako imenovano odtujitev povzročajo poteze sedanjega proizvajalnega sistema, ki so bistvene važnosti za učinkovitost.

Vsekakor pa Markovičev recept za odpravo odtujitve, to je s stalnim glasovanjem celotnega prebivalstva o vse-mogočih stvareh, ne pomaga veliko, kot kaže, pri odpravi utesnjenosti, ki jo čuti posameznik na nizkem

položaju. Ta bi se še vedno počutil neizmerno majhen zobec v velikanskem strojenem kolesju. Bil pa bi ta recept gotovo pravi paradiz za ljudi, ki govore, z razliko od tistih, ki delajo, - to je za tiste, ki jih Marković imenuje "elito duha in okusa" (str. 97) - v nasprotju z elito organizacije in učinkovitosti. Čim bolj delajo delavni ljudje, tem bolj zahtevna postaja domišljija govornikov, tem bolj ti kritizirajo napredek zaradi njegove počasnosti in tem več zborovanj in debat terjajo. Nikakor ni gotovo, da ljudje, v katerih imenu naj bi ti govorniki nastopali, res vse to hočejo oziroma da ne bi postali naveličani do skrajnosti, pri tem kot bi neprestano volili. Nizka udeležba navadnih članov britanskih delavskih sindikatov na glasovanjih in Švicarjev na njihovih referendumih - in če še tu omenimo, s kakim norčevanjem gledajo v Jugoslaviji na brezkončne konference - vse to pač ne kaže na to, da bi navaden človek ljubil brezkončno govoričenje, ki ga terja neposredna demokracija, kot trdijo njeni zagovorniki, poklicni "čvekači".

Rešitev, ki je veliko bolj v skladu z ljudskim razpoloženjem, je videti v tem, da ljudje izvolijo svoje predstavnike, ki potem sprejemajo splošna pravila v okviru katerih imajo posamezniki pravico do svobodnega delovanja. Dejansko je, po mojem najhujša ovira za samo uresničevanje poedincev položaj, v katerem jim je onemogočena sleherna pobuda, sleherno samostojno ukrepanje brez izrecnega pristanka njihovih kolegov, sleherna samopomoč v obliki pomoči drugim. Marković sam misli, da nima smisla tlačiti negativnih človeških potez; da je najboljša "ustvariti take pogoje, v katerih se lahko svobodno izražajo na zmernejši, družbeno sprejemljiv način" (str. 88). Zakaj Marković izključuje tisto, kar naziva "grabežljivost" od prej navedenega postopanja? Kar zadeva grabežljivost, jo hoče obsoditi in čakati na njeno čudežno izginotje v času, ko bo vsega na pretek. Zakaj je ne bi še nadalje vpregali za učinkovito proizvodnjo dobrin, ki jih ljudje hočejo imeti? To pomaga organizatorjem pri samouresničevanju in služi tudi vsakomur drugemu.

Toda, bi ugovarjal Marković, to pretvarja ljudi, ki so organizirani v proizvodjalnih podjetjih, v reči, (str. 10). Ta teorija o rečeh je skupna vsem marksistom, toda mene prav nič ne prepričuje. Zakaj naj bi nekdo, zlasti še kadar uživa podporo mogočnih delavskih sindikatov, kadar vstopi v pogodbeno razmerje s kako organizacijo, s tem postal - reč? Proizvodnjo je treba organizirati (in pobuda posameznikov ji omogoča zaželeno prožnost) in ljudje morajo na nek način dobiti deleže v njej, tako da morejo kot človeška bitja dobiti večjo količino materialnih dobrin in uslug iz te proizvodnje. Organizatorji niso smoter ampak posredniki med človeškimi bitji kot proizvajalci in potrošniki. Marković trdi, da ljudem primanjkuje zavesti, da s svojim proizvodnim delom zadostujejo potrebi drugega človeškega bitja (str. 11). Ta zamisel je videti intelektualna fantazija. Seveda je treba napraviti prijetnejše delo na tekočem traku, toda dvorniti, da bi avtomobilski delavci vedeli, da proizvajajo avtomobile za svoje kolege, ki jih vidi-jo šofirati, je res malo pretirano.

Resnična zapreka za človeško srečo so organizatorji - to je tisti, ki delajo; nikjer ne sme biti kakega centra odtujene gospodarske in politične oblasti. Marx ni zagovarjal "radikalne egalitarnosti"; svoje iskanje enakosti je usmerjal na "zahtevo po ukinjenju razrednega izkoriščanja, to je po odpravi kapitala in meznega dela, v poslednjem oziru premagati blagovno proizvodnjo in trg kot regulatorja proizvodnje." (str. 130). Glavna težava je v tem, da hočemo pomesti s sistemom proizvodnje in distribucije, kakršen je doslej v redu deloval, čeprav ne vemo, kaj bi postavili namesto njega, razen strahotno regimentirani sovjetski sistem. To je seveda tudi napačno, ker Marković pravi: "Enoličnost, ki jo terja togi egalitarizem ni v soglasju s težnjami po samouresničevanju poedincev, kar je še vedno temeljni cilj vse humanistične miselnosti" (str. 132). Kako doseči toliko protislovnih stvari istočasno? Nihče ne ve, toda glavna stvar je "kritična zavest" (str. 133). Mi ne potrebujemo učinkovite proizvodnje niti ne svobode znotraj sistema pravnega reda, - ampak kritiko. Elito duha, moralne avtoritete, okusa, dejansko elito kritičnih univerzitetnih profesorjev, pod pogojem, da so marksisti prave vrste. To je "oblika neenakosti, ki ne spravlja v nevarnost človeških odnosov, ne ponižuje nikogar in je doberdelna prej kot pa navarna za družbo" (str. 133). Praviijo, da je vsaka politična stranka veliko bolj kritična in neodgovorna, kadar je v opoziciji; tukaj imamo nauk, zagovornik katerega noče le biti trajno v opoziciji, tako da lahko terja nemogoče, temveč hoče obenem vlado popolnoma odpraviti. In končno, Marković ne nasprotuje le "absolutni svobodi" s čemer se mora človek strinjati, ker je svoboda vedno omejena od svobode drugih, temveč je videti tudi zelo nezaupljiv do svobode sploh. To stališče se najjasneje kaže v uvodu k razpravljanju o "svobodi načrtovanja", ki ga je objavila "Praxis" 1.2. 1968. Marković napravlja svobodo tako relativno, da ta preprosto izhlapi. Ali je osebna svoboda stvar neposredne zavesti ali pa moremo oceniti resnično svobodo kake osebe samo na osnovi celotnega položaja? V prvem primeru bi bila osebna svoboda v smislu, da bi imela več kot eno možnost izbire in da je izbrala namerno, brez zunanega pritiska, tisto, kar jo najbolj zadovoljuje. Toda tu nastane vrsta problemov: Ali je oseba vedela za vse možnosti, ki se skrivajo v danem položaju? Ali je možnost, ki jo je izbrala, resnična možnost, ki jo lahko uresničimo s primerno dejavnostjo? Ali bi bila oseba izbrala to možnost, ko bi imela vse informacije o posledicah njene uresničitve? Ali se je zavedala kriterija ocene in izbire in ali je sploh preiskala vprašanje ali ti kriteriji odgovarjajo njenim potrebam? In potem, ali so te potrebe, ki usmerjajo njeno izbiro resnične, pristne potrebe njene individualnosti ali je njena oseba morda žrtev manipuliranja, tako da so potrebe umetne, vsiljene pod močnimi vplivi okolja, kateremu pripada? In končno kakšne učinke ima za celotni koncept osebne svobode dejstvo, da so ene od temeljnih potreb razvite osebnosti, ki se vede človeško in je postala socialno bitje, potrebe po solidarnosti, socialni pravičnosti, po taki dejavnosti, ki bo zadovoljila potrebe drugega človeka? "Prav zares, če ena od svoboščin ne bi bila svoboda delati napake, potem bi bilo zelo težko biti svoboden". Verjetno nikoli ne bi

ničesar storili,

Pozneje je Marković v "Praxis-u" ob koncu leta 1971 zopet napadel jugoslovanske reforme, ker da so razširile svobodo na račun "socialističnih dosežkov", ne da bi pri tem pojasnil točno kaj bi bili ti završeni dosežki. Ena stvar je videti gotova in to je, da profesor Marković ne ljubi svobode razen samo zase. Po njegovem je Marx sodil, da je resnična svoboda v načrtovanju. In kdo bodo potem vsevedni načrtovalci, ki bodo odločali, kaj je avtentična svoboda in kaj so avtentične potrebe za vsakogar? Ali morda kritični profesorji?

(Prevod: id)

VAUHNİK JIM GRE NA ŽIVCE

[Dopis]

Pod naslovom "Druga strana jedne misterije" je vojaški tednik NARODNA ARMİJA v Beogradu priobčil 13. februarja članek umrlega general-majorja Jožeta Nagodeta o polkovniku Vladimirju Vauhniku. Ta članek je izročil sam Nagode pred svojo nenadno smrtjo uredništvu, ki ga je pozneje objavilo; pobudo za članek pa so Nagoderu dali nekateri slovenski časopisi, ki so pred nekaj leti, ko je to še bilo dovoljeno, pisali o polkovniku Vauhniku kot nedosegljivemu obveščevalcu. Nagode jim je to zaumeril, saj ugotavlja da so časnikarji enostavno pobrali zadevne podatke iz Vauhnikove knjige "Nevidna fronta", ki jo je leta 1965 izdala v Buenos Airesu "belogardistično-četniška emigrantska grupa Svobodna Slovenija".

Nagode se potruži, da citateljem razbi je mit o nedosegljivem obveščevalcu in ga prikaže kot narodnega izdajalca, ki da je delal za vsakogar, ki mu je dobro plačal. Takole ga je označil:

Vauhnik je bil ena vodilnih osebnosti angleške obveščevalne službe med vojno na ozemlju Jugoslavije. S svojimi poročili je pred vojno kot jugoslovanski vojaški ataše v Berlinu razjaril Nemce, ko je sporočil v Beograd, da se pripravlja napad na Jugoslavijo in bombardiranje Beograda. Toda to poročilo ni bilo tajno v polnem pomenu besede, saj je Vauhnik prišel do svojih - logičnih in pravičnih - zaključkov na podlagi dejstev in strokovno-taktične analize. A to je kljub vsemu naredilo vtis na Nemce, pa so po končanem napadu na Jugoslavijo prisilili Vauhnika na sodelovanje, ki se je izkazalo koristno za Nemce. Ko je Vauhnik odklonil, da bi delal za Nemce v Kopru, so ga poslali v Zagreb za načelnika štaba hrvatskega domobranstva, pozneje pa celo postavili za namestnika komandantu Kvaterniku. Samega Vauhnika je to imenovanje iznenadilo. V Zagrebu je stopil z Vauhnikom v stik Ante Antić, strokovnjak britanskega Intelligence Servica, nakar je sledilo formiranje centrov v Zagrebu in Ljubljani. Ko so Nemci spomladi 1944 odkrili obveščevalno mrežo, so osem oseb obsodili na smrt; šestorico so ustrelili, med temi tudi Vauhnikovo sestrnico Melito Tomičevo in Antićevo ženo. Ni znano, zakaj so Nemci dovolili Vauhniku, da je zapustil Zagreb in se preselel v Ljubljano, kjer je ostal do spomladi 1944, nakar se je preko Italije umaknil v Švico.

V Ljubljani se je Vauhnik ponovno uvrstil med narodne izdajalce, ker je navezal stik z belogardisti in pod plaščem Plave garde organiziral odpor proti Narodno osvobodilni vojski. Že tedaj je bilo težko ugotoviti, v

čigavi službi je Vauhnik bil dejansko; ali je sodeloval z Nemci ali z Angleži ali z obema. Gotovo pa je, da je imel srečo in se je kot eden redkih izmuznil ljubljanski Varnostno obveščevalni službi.

Sodeloval je z vsemi mogočimi osebami: z Mačkom, Mihailovičem, Krekom, Natlačenom, škofom Rožmanom itd. Skratka, z vsemi, ki so bili pripravljeni boriti se proti partizanom in slovenski komunistični partiji. Bil je primerna oseba za povezavo vseh protirevolucionarnih sil, pa ga tako najdemo v vseh ustanovah slovenskih izdajalcev. Bil je član vojnega sveta Slovenije skupaj s Peterlinom in Klinarjem, in leta 1944 postal komandant četnikov pod imenom Račič. Pripravil je načrt, kako bi 3. divizije zasedle področje Stajerske, Koroške in Primorske, če bi se Zavezniki izkrcali na Balkanu. Danim situacijam se je odlično prilagodil. Nanj pada odgovornost, da je londonski BBC oktobra 1943 napačno poročal o položaju v Sloveniji. Besneli smo od jeze, ko smo poslušali Radio London, medtem ko je 18. partizanska divizija blokirala vsak izhod iz Ljubljane.

Polkovnik Vauhnik si je rešil življenje, ni pa rešil svoje časti. Zato tudi te vrstice, ki naj bodo dokaz, da je bil ta človek narodni izdajalec, intrigant, sovražnik narodnoosvobodilnega gibanja in revolucije, ki ji je storil več škode kot je poznano, obveščevalec, ki je delal za vsakogar, ki ga je dobro plačal.

A.Z.

(Zaradi objektivnosti bo treba slejkoprej Nagodetove trditve preveriti, ker kaže da so nekatere čiste izmišljotine, druge pa plod indoktriniranih možgan, ki kot papagaj ponavljajo komunistično Agit-Prop. Na hitro bi ga lahko zavrnili, da Vauhnik ni bil nikdar komandant četnikov, niti ni nastopal pod imenom Račič. To je bil kratkotrajni pseudonim generala Prezljaja, za kar pa niti polkovnik Vauhnik, čeprav je bil predsednik tedanjega vojnega sveta, ni vedel; po zaslugi polkovnika Glušica, ki je na ta način uspešno zagotovil osebno in vojaško-politično varnost komandanta. Ur.)

ZA SVOBODO PRIČAJO !

V "Kosovelovi knjižnici" tržaške revije ZALIV je kot šesti zvezek izšla preko 150 strani obsegajoča knjiga EDVARD KOČBEK, pričevalec našega časa. Njena avtorja, Boris Pahor in Alojz Rebula, razpravljata ob pisateljevi sedemdesetletnici na podlagi objavljenih in zavrženih pism ter člankov, ločene Rebulove razprave in Pahorjevega intervjuja, o pojavu, delu in značaju Edvarda Kočbeka. Ker je posebej zanimiv intervju, kjer Kočbek odprto in jasno odgovarja na Pahorjeva izbrana vprašanja, bomo iz njega v majski številki Klica Triglava prinesli obširen povzetek. Objava te knjige je povzročila v Ljubljani hudo jezo in zadrego, v Trstu pa dokaj neugodne posledice za ljubljanski režim, ki pač ne trpi nobene kritike. A so ljudje, ki so knjigo podprli, zdaj pa hite, da na vse mile viže izjavljajo - pod pritiskom kajpak - da niso vedeli, kaj so podprli... Knjiga stane 2400 lir oz. \$4: ZALIV, pr. Francesca Premrl in Pahor, Salita Contovello 23, 34136 Trieste, c/c post. N. 11/9236, Knjigo zelo tople priporočamo.

dp

Od meseca do meseca

SEJA CENTRALNEGA KOMITEJA

V Beogradu je bila 25. februarja druga seja centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije. Sekretar v izvršnem komiteju Jure Bilić je prebral dolg referat "Aktualna vprašanja idejne in organizacijske izgradnje ZKJ". Govoril je o uspehih ZKJ v izgradnji socializma "zategadelj, ker nekateri naši kritiki, tudi tisti, ki dozdevno nastopajo z marksističnih in socialističnih pozicij, niso zmožni ničesar ponuditi, kaj šele storiti. Samo zanikava in skušajo rušiti, kar smo dosegli." Nekateri bi radi vsilili oblike buržoazne demokracije, drugi pa sistem birokratskega, centralističnega upravljanja družbe. "Vse to kaže, da nam je danes, nič manj kot včeraj, potrebna močna in enotna ZKJ... da bi dala tej fazi diktature proletariata čim širšo, čim bolj demokratično razsežnost... To vsekakor ne pomeni, kot bi nekateri hoteli prikazati, da se zveza komunistov vrača k delovanju s pozicij oblasti, ker je to nemogoče."

Bilić je povedal, da so v raziskavah ugotovili, da v delovnem času delajo samo 4 do 5. ur na dan. Zavzemal se je za večjo produktivnost in poudarjal vlogo organizacij ZK na vseh stopnjah. V občinskih, republiških in v zvezni skupščini je več kot 70% delegatov komunistov. ZKJ ima približno 1500 poklicnih političnih delavcev. Med ZK in vsemi samoupravnimi, družbenimi in državnimi organi je potreben duh sodelovanja. "Komunisti, ki delajo v družbenih organizacijah in samoupravnih organih, morajo biti odgovorni pred njihovim članstvom, prav tako pa morajo biti kot pripadniki komunističnega gibanja odgovorni pred organizacijo zveze komunistov. Demokratični centralizem v ZK ni v nasprotju s samoupravljanjem v družbi," pa tudi s federativno ureditvijo ne. "Nasprotno. Demokratični centralizem v ZK je bistveni pogoj, da ta organizacija demokratično vodi zapletene procese samoupravnega razvoja naše družbe."

Bilić je govoril tudi o reakcionarnih skupinah različnih barv, "od malomeščanskega nacionalizma in celo šovinizma prek klerikalnih do birokratsko-tehnoških in hegemonističnih tendenc. V posameznih primerih prihajajo na dan ustaški, četniški, belogardistični, nacionalistično-iredentistični nazori. Pa tudi pojavi brezdušnega birokratskega odnosa, tehnokratske miselnosti in korupcije, povezani z različnimi opozicijskimi strukturami, niso tako redki." Komunisti so uspešni v razkrivanju in zatiranju teh pojavov. "V zadnjih letih bi zlasti zunanja propaganda, pa tudi posamezni notranji sovražniki hoteli med nas zanesti psihozo negotovosti glede naše prihodnosti. Tovariš Tito je večkrat poudaril, da je naša usoda v naših rokah." Odgovoriti je treba z bojem za samoupravljanje, "a tudi z odločnejšimi ukrepi proti tistim, ki služijo tujcu in bi hoteli ogroziti našo samoupravno smer, neodvisnost in svobodo naših narodov in narodnosti. Zveza komunistov mora temeljito analizirati, kako zunanje politična dogajanja vplivajo na politično stanje v naši državi, na razpoloženje naših ljudi, narodov in

narodnosti."

Bilić je precejšen odstavek posvetil "klerikalnim silam," ki da si prizadevajo dokazati, da ni verske svobode, čeprav imajo pravoslavna, katoliška in muslimanska veroizpoved skupaj 12,000 duhovnikov in redovnic, vzgajajo več kot 5000 učencev v verskih šolah in izdajajo 42 listov in revij s skupno naklado okrog milijon izvodov. "Kljub temu nas nekateri cerkveni krogi obtožujejo, da dozdevno ogrožamo cerkev in religijo. Očitno pa ne gre za to, ampak za njihovo željo, da bi zaostriili odnose med cerkvijo in družbo iz političnih razlogov." Čeprav je "program naše socialistične izgradnje dovolj širok, da lahko v njem najdemo svoje mesto vsi poštene ljudje, ne glede na versko opredelitev", posamezniki mislijo, da vernik ne more biti privržen socializmu in samoupravljanju. "Takšno togost in stališča, ki iz nje izvirajo, ali na takšnih stališčih storjene napake, pa izkoriščajo reakcionarni, klerikalni ali podobni krogi za bolj posplošene zaključke, vse to z namenom, da bi vernike odvrnili od samoupravljanja, Socialistične zveze in zveze komunistov. Del cerkvenih krogov enači versko in narodnostno pripadnost ter skuša uveljaviti kot varuha nacionalnih interesov, organizira razne necerkvene dejavnosti, ki po naši ustavi in zakonih niso dovoljeni. V verskem tisku se razpravlja tudi o političnih, družbenih in socialnih vprašanjih. V nekaterih šolah se mladi ljudje, bodoči duhovniki, ne seznanjajo z našim družbenim razvojem ali pa jih vzgajajo v sovraštvu do našega sistema. Klerikalni krogi pogosto hočejo s svojih pozicij negativno vplivati na del naše javnosti. Posamezne liste in spise spreminjajo v glasila klerikalcev, v politične tribune. ZK, SZDL in druge družbene organizacije morajo analizirati, ob katerih stvareh reakcionarni cerkveni krogi mobilizirajo del vernikov in kako nanje negativno vplivajo." Sploh je treba uspešno uresničevati program; povedati delovnim ljudem, kaj je dejansko mogoče, jih še bolj mobilizirati in tako zožiti prostor opozicijskega delovanja, je rekel Bilić.

Na seji so izvolili 9 novih članov predsedstva. Med njimi je 6 članov izvršnega komiteja, ki dozdej niso bili v predsedstvu: Ivan Kukoč, Munir Mesihović, Dušan Popović, Dragoljub Stavrev, Ali Shukrija in Dobrivoje Vidic. Na ta način je Dolanc izposloval povišanje za zveste opode v izvršnem komiteju. Ostali trije novi člani predsedstva so bili dodani za narodnostno ravnotežje in so Milutin Balčić, Dobroslov Čulafić in Miha Ravnik.

Tito se ne boji

Sejo CK ZKJ 25. februarja je zaključil Tito, ki je dejal, da so od kongresa dosegli velikanske uspehe, toda položaj kalijo "posamezniki, skupnice ljudi, ki so povezane z nekaterimi ljudmi v tujini. Če spremljate tuji tisk, boste videli, da nastaja proti nam vse hujša gonja ravno takrat, kadar doživlja naš notranji razvoj največji polet in ko se čedalje bolj krepi naša enotnost. Kako je to, tovariši, smešno in bedasto, ko danes tuji tisk, ki bi moral biti rešen, tako piše o posameznih ljudeh, kot na primer o nekem Mihajlovu. Pišejo, da je to eden največjih pisateljev v Jugoslaviji. 'Proslavil' pa se je s tem, da je napisal pamflet o Sovjetski zvezi, in to je takorekoč njegovo poglavitno 'literarno' delo. Poleg njega vidijo

zda j tudi nekatere druge ljudi, kot na primer tiste okoli Praxisa, pred tem pa profesorje itd. Kakor da mi ne bi imeli pravice, da v graditvi našega socialističnega sistema onemogočamo tiste, ki nam skušajo preprečiti, da bi delali tako, kot nam nalaga naš program.

"Kampanja v tujini se nadaljuje," je nadaljeval Tito. "Vendar tega ne bi kazalo dramatizirati. Kajti to je zares smešno, to nam ne more posebno škodovati. Lahko se samo razpihuje v poskusih, da bi oviralo našo razvojno usmeritev. Kar zadeva nasprotnike, ki jih imamo v naši državi, lahko rečem, da smo v našem razvoju tako napredovali, da se nam s te strani ni treba bati nikakršnih mahinacij. Omenil bi tudi kampanjo o tem - ta kampanja traja že dlje časa - da je Jugoslavija na zelo nevarno geografski poziciji in da ji grozi velika nevarnost od socialističnih držav, zlasti od Sovjetske zveze. To traja ne samo mesece, temveč že leta. Zlasti se je ta kampanja okrepila v zadnjem času. Reakcionarni krogi na Zahodu in razni nasprotniki socializma nas hočejo s tem zastrašiti. Toda mi smo ljudje, ki se nismo nikoli ničesar bali in se tudi danes ne bojimo. Prepričani smo, da Sovjetski zvezi še v sanjah ne bi prišlo na misel, da bi napadla Jugoslavijo, in tega se nam tudi ni treba bati. Še manj pa se bojimo tistih z Zahoda, ki imajo zares umazane namene in ki bi hoteli Jugoslavijo na neki način razbiti, razcepiti itd." Jugoslavija je močna tvorba, ki sloni na zvezi komunistov in na armadi. Njena moč je ljudstvo. "Vsem tistim, ki nam še naprej poskušajo mahati pred nosom z nekakšnimi navarnostmi, sporočamo, da se motijo, če mislijo, da je lahko Jugoslavija za kogarkoli tako lahek plen," je dejal Tito.

Poslanica Brežnjeva

Tito je 27. februarja v Belem dvoru v Beogradu sprejel sovjetskega veleposlanika Stepakova, ki mu je izročil poslanico Leonida Brežnjeva. Niso objavili niti besedila poslanice niti česa se je dotikala.

Zvezni sveti

Predsedstvo SFRJ je 20. februarja imenovalo Edvarda Kardelja za predsednika zveznega sveta za mednarodne stike.

Predsedstvo je 20. februarja tudi postavilo zvezni svet za zaščito ustavne ureditve. Za predsednika sveta je bil imenovan dr. Vladimir Bakarić, za člane pa Lazar Koliševski, Vidoje Žarković in Stane Dolanc. Po svojem položaju so člani tudi predsednik zveznega izvršenega sveta Džemal Bijedić in zvezni sekretarji za notranje zadeve Franjo Herljević, za ljudsko obrambo Nikola Ljubičić, ter za zunanje zadeve Miloš Minić.

Tito v Svetu federacije

Na seji sveta federacije, nekakšnega zbora upokojencev, je 3. marca Tito govoril o domačih in zunanjih zadevah in ni nič novega povedal. Položaj se mu zdi tak, "da lahko z optimizmom zremo v prihodnost." Po zaslugi komunistov se je okrepila enotnost. Dejavnost se mora usmeriti v dve glavni smeri: organiziranje in učinkovito delovanje samoupravnega sistema

ter dolgoročna ekonomska stabilizacija. Ustavo so uspešno uresničevali, toda v nekaterih pogledih so zaostajali. Nekateri "izkoriščajo kritiko kot orožje v političnem boju za oblast." Deležni so podpore "reakcionarnih sil v tujini, ki ne prenehajo napadati socialistično in neuvrščeno Jugoslavijo." Nekateri pritiski so se povečali. "Zato se nam tudi ne bo zmanjšala in se ne sme zmanjšati naša budnost ter odločnost, da se vsemu temu upremo in primerno odgovorimo na take pojave. Namere vseh teh sovražnikov in nasprotnikov našega sistema, tako v državi kot v tujini, moramo razkrinkavati. Hkrati pa moramo z vztrajnim delom odpravljati lastne slabosti in preprečiti, da bi to zlorabljali."

Tito je dejal, da se na gospodarskem področju spoprijemamo s tremi vrstami problemov: tistih, ki izvirajo iz subjektivnih slabosti in nekaterih spodrslijav; tistih, ki izvirajo iz zdajšnje strukture gospodarstva; in tistih, ki izvirajo iz svetovnih gospodarskih problemov. Spomnil se je na prva povojna leta, ki "so bila leta nadčloveških naporov" in jih v "ustvarjalnem poletu" nič ni moglo ustaviti. Od takrat so zelo napredovali, a nakopčili so se "določeni problemi", s katerimi se spoprijemajo.

Govoreč o zunanji politiki je Tito obsodil agresivno politiko Izraela, izrazil vznemirjenje zaradi Cipra in obsodil tuje vmešavanje v Vietnamu in Kambodži, pri čemer je omenil le pošiljanje materiala Sajgonu in Phnom Penhu. Glede teh vprašanj in glede krize mednarodnih gospodarskih odnosov so pravo stališče sprejele neuvrščene države. Skrb vzbujajo grožnje, da bi naftno krizo lahko razrešili tudi s silo. "Izmišljajo si tudi neke teorije o upravičenosti vmešavanja v zadeve suverenih držav. Poskušajo uzakoniti takšno prakso, čeprav je v nasprotju z občeveljavnimi normami mednarodnega prava. Če se temu ne bi postavile po robu vse demokratične sile, vsi, ki jim je pri srcu svoboda in neodvisnost narodov, bi bila perspektiva mednarodnih odnosov zares mračna." Tito je tudi dejal, da so se neuvrščene države izpostavile "močnejšemu pritisku imperialističnih in reakcionarnih sil, ki skušajo oslabiti vpliv politike neuvrščenosti." Toda z enotnostjo in sodelovanjem se bodo uspešno uprle, je rekel Tito.

Ukor fakulteti

Na tistem se je v Ljubljani 11. februarja sestalo predsedstvo CK Zveze komunistov Slovenije in sprejelo dolga "stališča o razmerah na fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani", ki so bila objavljena 13. februarja. Po stari navadi stališča najprej posegajo v zgodovino in se sklicujejo na slavno 21. sejo predsedstva ZKJ, ko so na Karadjordjevem obračunali s Hrvati in na 29. sejo CK ZKS, ki je pometla Staneta Kavčiča v kot. Potem preidejo na področje vzgoje in izobraževanja, ki se mora "organsko" povezati "v združeno delo kot njegov sestavni del." Počasi se stališča lotijo visoke šole za politične vede, predhodnice fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo, ki je bila ustanovljena leta 1961 in je svojo nalogo "v prvih letih uspešno uresničevala." Čudno bi bilo, če ne bi, kajti direktor je bil. Dolanc. "Z razraščanjem

tehnokratskih in liberalističnih teženj v naši družbi" se je šola na nekaterih področjih začela spreminjati "v idejno oporišče tehnokratskih in liberalističnih sil".

Kot je navedeno v stališčih predsedstva, je 29. septembra CK ZKS pokazala na slabosti, toda do "bistvenih programskih in kadrovskih sprememb ni prišlo". Na tem mestu izgube stališča občutek za čas in neopazno preidejo iz zgodovine in sedanosti: "Skupno razčiščevanje razmer na FSPN je pokazalo, da prizadevanja za marksistično zasnovano in socialistično samoupravno angažirano vzgojnoizobraževalno delo zadevajo na močne odpore na šoli sami in zunaj nje. Gre za tiste sile v naši družbi, ki na različne načine in v raznih oblikah vsiljujejo meščanska ali birokratskoetatistična izhodišča ocenjevanja in reševanja vprašanj družbenega razvoja, izrabljajo objektivna protislovja in dejanske težave socialistične samoupravne graditve družbe, ne nudijo pa rešitev in predlogov, ki izvirajo iz naše družbene prakse." Takšno delovanje prispeva "h krepitvi sil, ki so v opoziciji socializmu in samoupravljanju... Z lažnim prikazovanjem naše stvarnosti poskušajo zavajati domačo in mednarodno znanstveno, pa tudi širšo javnost, posebej pa še tisti njen del, ki goji simpatije do neuvrščene politike Jugoslavije ter njene izvirne samoupravne poti v socializmu. S tem dajejo reakcionarnim silam v svetu priložnost, da se vmešavajo v naše notranje zadeve in možnost, da zbirajo 'argumente' za boj s socialistično in demokratično usmerjenimi gibanji, skupinami in posamezniki v svojih deželah."

Neimenovani grešniki na ljubljanski fakulteti so povezani z drugimi "v jugoslovanskem prostoru" v tem, da "opuščajo normalne znanstvene norme in kriterije pri ocenjevanju raziskav in teoretičnih del ter tolerirajo vse, kar je opozicijsko usmerjeno." Njihova "grupaška in politikantska dejavnost" se kaže na ta način, da "ne prevzamejo nobene družbene odgovornosti" za svoja stališča, ravnanja in negativne posledice. Ne razlikujejo "med buržuazno razredno vsebino ideologije participativne demokracije na zahodu in razrednim bistvom samoupravne socialistične demokracije kot posebne oblike diktature proletariata." Zanikujejo vodilno vlogo delavskega razreda in ZK kot njegove avantgarde. Med študente vnašajo "idejno in politično zmedo." Ustvarjajo "namišljene dileme" med znanostjo in ideologijo, avtonomijo univerze in samoupravljanjem ter med svobodo znanstvenega ustvarjanja in politiko ZK. Toda "prav v imenu svobode ustvarjanja se ZK bori proti slehernemu monopolu v znanosti, ki bi študentom vcepljal socializmu in samoupravljanju tuje in nasprotne teorije in ideologije." Odgovorni organi na fakulteti so v študiju dopuščali številna nesprejemljiva tuja dela in zanemarjali jugoslovanske marksistične pisce.

Zaradi tega predsedstvo ZKS graja osnovno organizacijo ZK, ki "ni našla v sebi dovolj trdne razredne usmerjenosti" in je bila popustljiva. "Revolucionarne izkušnje nas uče, da vsako podcenjevanje in popuščanje nesocialističnim pojavom in težnjam le še bolj opogumlja te sile v njihovem protisocialističnem in protisamoupravnem delovanju... Družbeni vplivi in delovanje protisamoupravnih sil bomo omejili in onemogočili le z

dosledno zastavljeno in izpeljano idejnopolitično diferenciacijo na osnovi uresničevanja programa ZKJ in ustave." Zato je treba zaostriiti odgovornost vseh komunistov, je rečeno v stališčih predsedstva.

Kot je pisal dr. Sirc (KT marca), so v začetku februarja v Ljubljani prepovedali objavo sociološke študije o samoupravljanju, ki so jo napisali štirje sociologi z omenjene fakultete, med njimi Veljko Rus.

Obsodba v Zadru

Okrožno sodišče v Zadru je 17. februarja po tri-mesečni razpravi izreklo obsodbo 15 "ustanoviteljem in pripadnikom sovražne ilegalne proustaške - teroristično - diverzantske organizacije HORA (Hrvatska osvobodilna revolucionarna armada) zaradi kaznivega delovanja proti ljudstvu in državi." Želimir Meštrović je bil obsojen na 12 let strogega zapor, Josip Bilušić na 13 let, Marko Dizdar 11 let, Ante Stipanić 8 let, Ante Burić in Vlado Bilušić 7 let, Davor Aras 6 let in 6 mesecev, Petar Vuleta, Ilija Barjašić in Petar Šalej po 6 let, Stjepan Janković 5 let in 6 mesecev, Stjepan Janković 3 leta in 6 mesecev, Matej Kutleša 2 leti in 6 mesecev, Ante Perica 2 leti in Ivan Posavec 1 leto in pol strogega zapor. Proti Pavlu Peroviću, ki je pobegnil v tujino, bodo uvedli ločen postopek in mu sodili "kasneje". Anteju Buriću in Stjepanu Jankoviću so tudi zasegli njune zasebne gostilne z vso opremo. Imetje bodo zasegli tudi Iliji Barjašiću, ki je solastnik motela "Adriatik" v Zadru. Meštrović, Aras, Vuleta, Perica in Dević 5 let po prestani kazni ne smejo opravljati dela v šolah in drugih "vzgojnoizobraževalnih ustanovah." Meštrović, Josip Bilušić in Marko Dizdar 4 leta po prestani kazni ne smejo nastopati v sredstvih javnega obveščevanja in na javnih zborovanjih.

Predsednica velikega senata zadrškega okrožnega sodišča je v obrazložitvi obsodbe poudarila, da so med razpravo "neizpodbitno dokazali kriminalno spvržno dejavnost obtožencev." Bili so povezani z emigrantsko Hrvatsko revolucionarno bratovščino (HRB) in so namerali zrušiti samoupravno socialistično družbo ter Hrvatsko in druga ozemlja nasilno ločiti od Jugoslavije. V ta namen so kovali "vrsto sovražnih akcij, pri tem pa se niso izogibali niti diverzijam, ropom in napadom na znane družbenopolitične delavce". Predsednica ni povedala, da niti obtožnica niti dokazno gradivo, kakor ga je bilo objavljeno, nista pripisovala obtožencem, da bi katerikoli od teh grozodejstev v resnici storili. Dolžila sta jih le, da so se pogovarjali o velikopoteznih načrtih diverzij, ugrabitev in napadov na voditelje in vojaške postojanke, da so se v ta namen oborožili z eno samo pištolo in da so storili le eno dejanje: zažgali so borov gozd pri Zadru.

Pogreb v Celovcu

V Celovcu so 21. februarja pokopali Nikolo Martinovića, Hrvata, ki je blizu Celovca gojil zelenjavo in so ga nekaj dni preje ustrelili neznani storilci. Pogreba so se udeležili hrvaški emigranti iz vse Evrope. V nagrobnem govoru je vodja ustaške skupine iz Muenchena Ivan Jelić dolžil za umor isto roko, ki je obračunala z ustaši leta 1945. Jugoslovanski veleposlanik na Dunaju Gustav Vlahov je 25. februarja izrazil oster protest na avstrijskem

zunanjem ministrstvu, ker da so v Avstriji "omogočili protijugoslovanski nastop skupine vodilnih ustaških emigrantov iz tujine."

Konec 'Praxis'

Zagrebska teoretično-sociološka in filozofska revija PRAXIS je prenehala izhajati. Tomislav Jantol, sekretar univerzitetnega komiteja ZK, je 23. februarja sporočil političnemu aktivu zagrebske univerze, da se je redakcija revije "spričo čedalje ostrejših kritik" znašla na razpotju in je po premisleku "prišla do ugotovitve, da ni več pogojev za nadaljnje izhajanje revije". Med "pogoji", ki jih niso javno "sjasnili, so bili denar in pripravljenost tiskarjev, da revijo tiskajo. Šesta številka, ki so jo deloma že pripravili za tisk, ne bo več izšla.

PRAXIS je začela izhajati leta 1964 in že naslednje leto jo je grajal mestni komite ZK v Zagrebu zaradi "nesprejemljivih teoretičnih stališč." Revija je vedno bolj zastopala ultralevičarska stališča in je z marksističnih stališč kritizirala tudi samoupravljanje in vse druge pridobitve socialistične revolucionarne gradnje v Jugoslaviji. Kot je povedal Jantol aktivu, je "v svojem kritiziranju vsega obstoječega revija zanikovala vlogo delavskega razreda kot osnovne sile v družbeni preobrazbi in vlogo komunistične partije kot njene avantgarde, kar jo je nedvomno moralo pripeljati v ostro in nesprejemljivo navzkrižje z ZKJ."

V redakciji so bilo tudi štirje člani ZK, Predrag Vranicki, Branko Bošnjak, Veljko Cvjetičanin in Žarko Puhovski, ki so "sprejeli kritiko, do so ultralevičarska stališča revije nesprejemljiva, in se zavezali, da si bodo skupaj z drugimi komunisti univerze prizadevali odpraviti negativne posledice, ki jih je rodilo dosedanje izhajanje PRAXIS," je rekel Jantol.

Mihajlov obsojen

Okrožno sodišče v Novem Sadu je 28. februarja obsodilo Mihaila Mihajlova na 7 let strogega zaporaz zaradi "dejanja sovražne propagande proti SFRJ" po 118. členu kazenskega zakonika. Po prestani kazni še 4 leta ne bo smel objavljati v tisku in javno nastopati. Razprava je trajala štiri dni. Že prvega dne je vanjo posegel Tito, ki se je na plenumu CK ZKJ 25. februarja obregnil ob Mihajlova, kot poročamo zgoraj.

Tožilec je v obtožnici navedel, da je Mihail Mihajlov lani objavil več člankov v zahodnoevropskih in ameriških revijah, v katerih je "zlonamerno in neresnično prikazal" družbenopolitične razmere v Jugoslaviji. Takšno "sovražno propagando" je opravljal "v povezavi z raznimi emigrantskimi, reakcionarnimi in naši državi sovražnimi ljudmi na Zahodu in z njihovo pomočjo, tako da so mu dajali prostor za objavo člankov in mu materialno pomagali." Tožilec je ugotovil, da je Mihajlov "v svojih člankih, objavljenih v tujih publikacijah, primerjal našo ureditev s sistemom in ustavo fašistične Italije."

Ko je razlagal obsodbo, je predsednik sodišča poudaril, da se je v štiridnevni obravnavi pokazalo, da je Mihajlov "neresnično in zlonamerno prikazoval družbeno-

politične razmere v naši državi v več člankih, ki jih je objavil v tujih publikacijah. Pri sovražni propagandi se je opiral na pomoč, ki jo je dobival v tujini." Sodišče je "neizpodbitno ugotovilo obtoženčevo krivdo in njegove zle namene."

Za profesorja Mihajlova je to že četrta zaporna kazen zaradi sovražne propagande. Prvič je bil obsojen v Zadru, ker je primerjal Stalinova kazenska taborišča s hitlerjevskimi koncentracijskimi taborišči in so ga obtožili, da je žalil tujo državo.

Novosadski DNEVNIK je 16. marca ostro napadel Mihajlovega branilca, beograjskega advokata Jovo Borovića. Zapisal je, da novosadski advokati ostro protestirajo proti njegovemu načinu vodenja obrambe. Branilec je menda trdil, da Mihajlov ni kršil zakonov, ker je pisal resnico, in da obtožba sama potrjuje resničnost Mihajlovih navedb, da je v Jugoslaviji kršena svoboda.

Pripomba 'Dela'

Ljubljansko DELO je 3. marca hote ali nehoti priobčilo nadvse primeren, kratek in jednat komentar k novosadski obsodbi Mihajlova. Med "Iskricami" je na 8. strani natisnilo tale izrek Rose Luxembourg, nemške komunistke iz cesarskih časov: "Svoboda je svoboda tistega, ki misli drugače."

Nova elektrarna

V Šoštanju so 1. februarja položili temeljni kamen za četrto fazo termoelektrarne Šoštanj, ki bo imela moč 335 MW. Stala bo okrog 3 milijarde dinarjev in bo zgrajena leta 1977. Polovico opreme bo prišlo iz Zahodne Nemčije, polovico pa od domačih podjetij. Šoštanj IV bo pokurila 1,800,000 ton velenjskega premoga na leto. Zato bo treba povečati tudi izkop premoga v Velenju. Šoštanske elektrarne bodo imele skupno moč 745 MW in bodo proizvedle več kot polovico slovenske elektrike.

Staro pomanjkanje toka

Sredi februarja je začelo primanjkovati elektrike. Po deževni jeseni je namreč prišla zelo suha zima. V Sloveniji ni bilo snega za smučanje, tako da so morali celo tradicionalno žensko smučarsko tekmo za svetovni pokal prenesti s Pohorja na Jahorino v Bosni. Kot so govorili ob jesenskih povodnjih, se je v akumulacijskih jezerih nabralo dovolj vode, da do konca leta ni bilo omejitev. Na Hrvaškem so ob koncu leta imeli 7% vode več kot so načrtovali, a do 11. februarja so jo imeli že 45% manj in so naslednjega dne pričeli z omejitvami porabe. Elektroenergetski položaj se je 13. februarja zdel "zelo kritičen". Vsak delovni dan bi v Jugoslaviji potrebovali 125 milijonov kWh, pridobili pa so jih samo 115 milijonov. Razliko so delno krili z uvozom, okrog 4 milijone kWh pa so si pritrkali z omejitvami, polovico od tega v Makedoniji. V Sloveniji so porabili na dan okrog 20 milijonov kWh. Hidrocentrale so proizvedle le okrog 2.1 milijona kWh. Toplotne elektrarne so delale s polno paro in proizvedle 14 do 14.5 milijona kWh. Okrog 2.8 milijona kWh so dobivali iz Bosne in Hercegovine na podlagi dolgoročne pogodbe, od 0.5 do 1 milijona kWh

pa so uvozili iz Avstrije in Italije. Potem so začele plahneri zaloge premoga in so rudarji delali nadure. Nato so se začele kvariti termoelektrarne. Šoštanj-ska je imela okvaro 3. marca, ki so jo popravili naslednjega dne, 5. marca pa so morali spet ustaviti veliki generator z 275 MW zaradi okvare v kotlu. Tudi to so popravili v enem dnevu, kar se pravi, da so trdo delali, ker so kotel ne shladi v nekaj urah. Komaj so Šoštanj III spet vključili v omrežje, so morali ustaviti 125 generator v Trbovljah in tudi tam popravljati kotel. Vendar se je Slovenija letos poceni izmazala brez hujših omejitev. Mnogo slabše je bilo v drugih republikah, posebno na Hrvaškem, Črni gori in Makedoniji, ki je odvisna od kosovskih elektrarn, ki so se kvarile in ustavljale.

IMPORT – EXPORT

Lani je Jugoslavija izvozila za 64,687 milijonov dinarjev blaga in uvozila za 128,218 milijonov dinarjev. Z izvozom je tako krila 50.5% uvoza, leta 1973 pa 63%. V prvih enajstih mesecih leta 1974 so se izvozne cene povečale za 32%, uvozne pa za 47% glede na povprečje v letu 1973.

VSE SE VOZI.....

Lani je bilo v Jugoslaviji 1,330,761 osebnih avtomobilov, kar je za 190,229 avtomobilov ali za 16.7% več kot leta 1963. Največ osebnih avtomobilov je bilo lani v ožji Srbiji, in sicer 342,430, na Hrvaškem jih je bilo 323,513, v Sloveniji 251,110, v Bosni in Hercegovini 139,047, v Vojvodini 137,084, v Makedoniji 92,103, na Kosovem 23,727 in v Črni gori 21,747.

Osební avto je prišel v Jugoslaviji povprečno na 16 prebivalcev, v Sloveniji na 7, na Hrvaškem na 13.9, v Vojvodini na 14.5, v ožji Srbiji na 15.7, v Makedoniji na 19.2, v Bosni in Hercegovini na 28.5 in na Kosovem na 58.5 prebivalca. Tovornjakov je bilo lani v Jugoslaviji 135,757 od tega 18,800 v Sloveniji, in 19,628 avtobusov, od tega 2006 v Sloveniji.

Leta najhitreje rastočega avtomobilizma v Jugoslaviji so bila 1968 in 1969, ko se je povečalo število avtomobilov za 27%, leta 1970 pa celo za 28%. Leta 1971 se je povečalo za 21%, leta 1972 in 1973 pa le za 14%.

IZ UPRAVE KLICA TRIGLAVA

Z obžalovanjem naznanjamo, da so nas stalno rastoči stroški za material, tisk in poštnino prisilili, da dvignemo naročnino za Klic Triglava.

Dasi smo nazadnje dvignili naročnino v evropskih državah (razen v Nemčiji) pred tremi leti in pol, je dejansko ostala naročnina za Združene države Amerike, Kanado in Avstralijo neizpremenjena 12 let - odkar smo prešli na ofsetni tisk. Takozvana galopirajoča inflacija nas je le končno prisilila, da moramo zvišati naročnino tudi v teh državah - samo za en dolar na leto, kar je gotovo malo. Nova naročnina upošteva valutno razmerje med posameznimi državami, zato ostaja naročnina za Nemčijo še vedno ista, kot je bila pred 12 leti.

Novo naročnino bomo pričeli obračunavati s 1. majem letos.

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDXX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga SLOVENSKA PRAVDA, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Avstralija	5.00 (8.00)	Kanada	6.00 (9.50)
Avstrija	80.—	Nemčija	16.—
Francija	25.—	U. S. A.	6.00 (9.50)
Italija	3000.—	Velika Britanija	2.20

Ostale evropske države: 2 funta (sterling) v odgovarjajoči valuti

Južna Amerika: 2 funta (sterling) – letalsko: 3 funti – odn. temu odgovarjajoča valuta

Naročnino v Severni Ameriki je treba poslati na naslov:

Mr Tine Kremžar, 11047 – 110 St. Edmonton, Alta., Canada

Naročnina v evropskih državah je plačljiva z mednarodno poštno nakaznico po navodilu uprave, v ostalih državah po navodilu uprave.

KLIC TRIGLAVA PRODAJAJO

v Trstu: Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan

v Gorici: Katoliška knjigarna, Piazza Vittoria 20.